

Πανεπιστήμιο
Κύπρου

Τμήμα Κοινωνικών και Πολιτικών Επιστημών

Η συμβολή των ευρωπαϊκών προγραμμάτων στη σταδιοδρομία των
ερευνητών: Οι εμπειρίες των νέων ερευνητών στην Κύπρο

ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ

Αθανασία Κωνσταντίνου

Μεταπτυχιακή φοιτήτρια

Μάστερ στην Πολιτική Επιστήμη

Κατεύθυνση: Ευρωπαϊκή Πολιτική

Μάιος 2018

Περίληψη

Στόχος της παρούσας διπλωματικής εργασίας είναι να καταγράψει τις εμπειρίες των νέων ηλικιακά ερευνητών στην Κύπρο, να σκιαγραφήσει τις προκλήσεις που αντιμετωπίζουν και να διερευνήσει πώς η συμμετοχή τους στα ευρωπαϊκά ερευνητικά προγράμματα τους βοηθά στη σταδιοδρομία τους. Στο πλαίσιο της εργασίας, διεξήχθη ποιοτική έρευνα πεδίου με ερευνητές και ακαδημαϊκούς, ηλικίας 25 - 40 ετών από τα δημόσια και ιδιωτικά πανεπιστήμια της Κύπρου. Μερικά από τα θέματα που διερευνήθηκαν ήταν οι δυσκολίες που αντιμετωπίζουν οι ερευνητές όσον αφορά την εργοδότησή τους, την υποστήριξη και τη χρηματοδότηση της έρευνάς τους. Μέσα από την καταγραφή των προκλήσεων που αντιμετωπίζουν οι ερευνητές γίνεται προσπάθεια για καλύτερη κατανόηση και αξιολόγηση του υφιστάμενου συστήματος έρευνας στην Κύπρο. Η έρευνα μπορεί να προσφέρει ευρήματα και χρήσιμα στοιχεία, τα οποία θα μπορούσαν να έχουν ιδιαίτερη σημασία για τη διαμόρφωση μιας στρατηγικής για την υποστήριξη των ερευνητών που κάνουν τα πρώτα τους επαγγελματικά βήματα στον τομέα της έρευνας στην Κύπρο.

Ευχαριστίες

Η παρούσα διπλωματική εργασία θα ήταν αδύνατο να υλοποιηθεί χωρίς την υποστήριξη κάποιων ανθρώπων που θεωρώ υποχρέωση μου να ευχαριστήσω.

Καταρχάς, θα ήθελα να ευχαριστήσω θερμά τον Επίκουρο Καθηγητή Ιάσωνα Λαμπριανού για την επίβλεψη της διπλωματικής εργασίας και την υποστήριξη του καθ' όλη τη διάρκεια της έρευνας.

Θα ήθελα να ευχαριστήσω επίσης τη Σοφία Σταύρου, Λέκτορα του Τμήματος Κοινωνικών και Πολιτικών Επιστημών για τις χρήσιμες συμβουλές και την καθοδήγηση στη διαμόρφωση της διπλωματικής.

Θα ήθελα να ευχαριστήσω τον Οργανισμό Νεολαίας Κύπρου καθώς η υποτροφία που μου παρείχε στο πλαίσιο του προγράμματος «Φοιτητές σε Δράση» συνέβαλε καταλυτικά στην ολοκλήρωση της ποιοτικής έρευνας πεδίου.

Ιδιαίτερα ευχαριστώ τον Προϊστάμενο της Υπηρεσίας Υποστήριξης Έρευνας του Πανεπιστημίου Κύπρου, Δρ. Μάριο Δημητριάδη, και τους Δρ. Δημήτρη Παπαζαχαρίου και Δρ. Ευαγγελία Ματθοπούλου που με τη συμβουλευτική τους καθοδήγηση και εμπειρία βοήθησαν σε μεγάλο βαθμό στην ολοκλήρωση της έρευνας μου.

Ένα θερμό ευχαριστώ σε όλους τους ερευνητές που δέχθηκαν να συμμετάσχουν στην έρευνα μου. Χωρίς την πολύτιμη βοήθεια τους, η έρευνα θα ήταν αδύνατο να πραγματοποιηθεί.

Ευχαριστώ επίσης όλους όσους συνέβαλαν με χρήσιμες πληροφορίες και ανατροφοδότηση για τη βελτίωση της διπλωματικής εργασίας.

Ένα μεγάλο ευχαριστώ οφείλω στην οικογένεια μου, και ιδιαίτερα στους γονείς μου για την αδιάκοπη στήριξη και βοήθεια που μου παρείχαν καθ' όλη τη διάρκεια των σπουδών μου. Ευχαριστώ επίσης τα αδέρφια μου που είναι πάντοτε δίπλα μου και μου συμπαραστέκονται.

Τέλος, θα ήθελα να αφιερώσω τη διπλωματική εργασία στη μνήμη του θείου μου Δημήτρη που έφυγε νωρίς από τη ζωή. Η αγωνιστικότητα και η υπομονή του θα αποτελούν πάντοτε παράδειγμα για εμένα.

Αθανασία Κωνσταντίνου

Λάρνακα, 29 Μαΐου 2018

Πίνακας περιεχομένων

Κατάλογος συντομογραφιών	6
Πρόλογος	7
Δομή διπλωματικής εργασίας.....	7
Η συνεισφορά της παρούσας έρευνας.....	8
ΜΕΡΟΣ Α΄	9
1. Εισαγωγή	9
1.1 Ορισμός «νέοι ερευνητές»	10
2. Ευρωπαϊκό πλαίσιο πολιτικής	11
2.1 Εισαγωγή	11
2.2 Ευρωπαϊκή πολιτική για την έρευνα	11
2.3 Η εξέλιξη των ΠΠ	12
2.4 Θέτοντας νομικές βάσεις για την έρευνα	13
2.5 Επένδυση στην έρευνα.....	14
2.6 Προώθηση ερευνητικών συνεργασιών	14
2.7 Ερευνητικές υποδομές	15
2.8 Ερευνητικό δυναμικό	15
2.9 Ευρωπαϊκά ανταγωνιστικά προγράμματα	15
2.9.1 Δράσεις "Marie Skłodowska-Curie"	15
2.9.2 Πρόγραμμα ERC.....	16
3. Η Έρευνα στην Κύπρο.....	17
3.1 Σύστημα Διακυβέρνησης	17
3.2 Ερευνητικές δραστηριότητες στην Κύπρο.....	18
3.3 Στατιστικά στοιχεία για την ερευνητική δραστηριότητα στην Κύπρο	18
3.4 Συμμετοχή Κύπρου στο «Ορίζοντας 2020»	19
3.5 Εθνικά προγράμματα	20
3.6 Στρατηγική Έξυπνης Εξειδίκευσης για την Κύπρο.....	20
3.7 Αξιοποίηση ερευνητικών αποτελεσμάτων	20
4. Υπόβαθρο.....	21
4.1 Το μεταβαλλόμενο περιβάλλον για τους νέους ερευνητές και ακαδημαϊκούς στην Ευρώπη	21
ΜΕΡΟΣ Β΄	24
5. Μεθοδολογία έρευνας πεδίου	24
5.1 Εισαγωγή	24
5.2 Μεθοδολογική προσέγγιση.....	25
5.3 Σχεδιασμός του οδηγού συνέντευξης	25

5.4	Πιλοτική εφαρμογή της έρευνας.....	26
5.5	Διεξαγωγή της ποιοτικής έρευνας πεδίου	26
5.6	Δειγματοληψία χιονοστιβάδας	27
5.7	Πίνακας με συνολικά στοιχεία συμμετεχόντων	28
5.8	Επιλογή χώρου και χρόνου	29
5.9	Συναίνεση	29
5.10	Περιορισμοί της έρευνας	29
5.11	Δυσκολίες στην υλοποίηση της έρευνας.....	30
5.12	Αξιοπιστία και εγκυρότητα	30
5.13	Ανάλυση δεδομένων	31
5.14	Αναστοχασμός της ερευνητικής διαδικασίας	31
6.	Αποτελέσματα ποιοτικής έρευνας πεδίου	32
6.1	Ακαδημαϊκές διαδρομές.....	33
6.2	Προκλήσεις, προβλήματα και ανησυχίες	34
6.3	Χρηματοδότηση έρευνας	40
6.4	Το αντίκτυπο των ευρωπαϊκών προγραμμάτων	44
6.5	Πως βλέπουν το μέλλον τους στην Κύπρο οι νέοι ερευνητές	46
	ΜΕΡΟΣ Γ΄	48
7.	Συμπεράσματα και συζήτηση των αποτελεσμάτων της έρευνας	48
7.1	Η επισφάλεια για τους ερευνητές στην Κύπρο	49
7.2	Το «κόστος» στην προσωπική ζωή.....	49
7.3	Αυξημένος φόρτος εργασίας	50
7.4	Ο προσδιορισμός της ομάδας των «νέων ερευνητών»	50
7.5	Περιορισμένα δικαιώματα	51
7.6	Αναζήτηση διεξόδου και αλλαγή επαγγελματικής πορείας	52
7.7	Το φαινόμενο της «διαρροής εγκεφάλων»	52
7.8	Ανάγκη για περισσότερη χρηματοδότηση για έρευνα	53
8.	Εισηγήσεις.....	53
9.	Επίλογος.....	55
10.	Βιβλιογραφία	56
	Διεθνή βιβλιογραφία	56
	Ελληνική βιβλιογραφία.....	58
11.	Παράρτημα.....	61
	Παρουσίαση σε ακαδημαϊκό συνέδριο	61

Κατάλογος συντομογραφιών

Ελληνικές συντομογραφίες

ΓΔ ΕΠΣΑ: Γενική Διεύθυνση Ευρωπαϊκών Προγραμμάτων Συντονισμού και Ανάπτυξης

E&A: Έρευνα και Ανάπτυξη

ΕΕ: Ευρωπαϊκή Ένωση

ΕΚΤ: Εθνικό Κέντρο Τεκμηρίωσης (Ελλάδα)

ΕΣΝ: Εθνική Στρατηγική για τη Νεολαία

ΕΤΑΚ: Έρευνα, Τεχνολογική Ανάπτυξη και Καινοτομία

ΕΧΕ: Ευρωπαϊκός Χώρος Έρευνας

ΙΠΕ: Ίδρυμα Προώθησης Έρευνας

ΚΔ: Κυπριακή Δημοκρατία

ΜμΕ: Μικρομεσαίες επιχειρήσεις

ΟΟΣΑ: Οργανισμός Οικονομικής Συνεργασίας και Ανάπτυξης

Ορίζοντας 2020: 8^ο πρόγραμμα πλαίσιο της ΕΕ για την Έρευνα και Καινοτομία (2014-2020)

ΠΚ: Πανεπιστήμιο Κύπρου

ΠΠ: Πρόγραμμα πλαίσιο για Έρευνα και Τεχνολογική Ανάπτυξη της ΕΕ

Αγγλικές συντομογραφίες

EC: European Commission

ERC: European Research Council

EUR – Lex: Access to EU Law

MSCA-IF: Marie Skłodowska Curie Actions - Individual Fellowships

RIS3: Smart Specialisation Strategy

S3CY: Smart Specialisation Strategy for Cyprus

Πρόλογος

Η παρούσα διπλωματική εργασία πραγματοποιήθηκε στο πλαίσιο του μεταπτυχιακού προγράμματος Πολιτικής Επιστήμης, με κατεύθυνση στην Ευρωπαϊκή Πολιτική στο Τμήμα Κοινωνικών και Πολιτικών Επιστημών του Πανεπιστημίου Κύπρου. Η διπλωματική πραγματοποιήθηκε την ακαδημαϊκή χρονιά 2017 - 2018, με Επιβλέποντα τον Επίκουρο Καθηγητή κ. Ιάσονα Λαμπριανού.

Προσδοκία της παρούσας διπλωματικής εργασίας είναι να καταγράψει τις εμπειρίες των νέων ερευνητών στην Κύπρο, να σκιαγραφήσει τις προκλήσεις που αντιμετωπίζουν καθώς και να διερευνήσει πως η συμμετοχή στα ευρωπαϊκά ερευνητικά προγράμματα τους βοηθά στη σταδιοδρομία τους. Η έρευνα διεξήχθη σε τοπικό επίπεδο με ερευνητές/ακαδημαϊκούς (25 – 40 ετών) από τα δημόσια και ιδιωτικά πανεπιστήμια της Κύπρου, οι οποίοι δέχθηκαν να συμμετέχουν εθελοντικά στην έρευνα.

Βασικό ερευνητικό ερώτημα της διπλωματικής εργασίας είναι: «Ποια είναι η συμβολή των ευρωπαϊκών προγραμμάτων χρηματοδότησης στη σταδιοδρομία των νέων ερευνητών;»

Η διερεύνηση των προκλήσεων που αντιμετωπίζει η νέα γενιά ερευνητών σε συνδυασμό με το αντίκτυπο των ευρωπαϊκών προγραμμάτων στη σταδιοδρομία τους είναι ένα θέμα που δεν έχει διερευνηθεί σε βάθος μέχρι στιγμής.

Δομή διπλωματικής εργασίας

Η Διπλωματική εργασία αποτελείται από τρία βασικά μέρη.

Το πρώτο μέρος περιλαμβάνει την εισαγωγή, το ευρωπαϊκό πλαίσιο πολιτικής για την έρευνα καθώς και στοιχεία για το εθνικό σύστημα έρευνας και καινοτομίας. Περιλαμβάνει επίσης μια σύντομη περιγραφή για το ακαδημαϊκό και ερευνητικό επάγγελμα στην Ευρώπη. Το δεύτερο μέρος εξηγεί τη μεθοδολογία που ακολουθήθηκε για την ποιοτική έρευνα πεδίου και τα αποτελέσματα που προέκυψαν μέσα από αυτή. Το τρίτο και τελευταίο μέρος της διπλωματικής εργασίας περιλαμβάνει τα συμπεράσματα, τις εισηγήσεις και τον επίλογο.

Η συνεισφορά της παρούσας έρευνας

Τα ευρήματά της παρούσας έρευνας μπορούν να χρησιμεύσουν σε ποικίλα κοινά καθώς αφορούν ένα επίκαιρο θέμα, το οποίο δεν έχει διερευνηθεί σε βάθος. Μέσα από τη διερεύνηση των απόψεων και των αντιλήψεων των νέων ερευνητών γίνεται προσπάθεια για μια καλύτερη κατανόηση και αξιολόγηση του υφιστάμενου συστήματος έρευνας στην Κύπρο.

Η μελέτη των εμπειριών των νέων ερευνητών θα μπορούσε να ενδιαφέρει ιδιαίτερα τους υπεύθυνους χάραξης πολιτικής καθώς μεγαλώνει διαρκώς το ποσοστό των νέων επιστημόνων που αργούν να ενσωματωθούν στην αγορά εργασίας ή εγκαταλείπουν την Κύπρο προς αναζήτηση καλύτερων εργασιακών συνθηκών στο εξωτερικό.

Η έρευνα προσφέρει επίσης ευρήματα και στοιχεία τα οποία θα μπορούσαν να έχουν ιδιαίτερη σημασία για τη διαμόρφωση μιας στρατηγικής για την υποστήριξη των ερευνητών που κάνουν τα πρώτα τους επαγγελματικά βήματα στον ερευνητικό και ακαδημαϊκό τομέα. Εκτός αυτού, τα ευρήματα καθίστανται χρήσιμα για άλλους ερευνητές που ασχολούνται με συναφή θέματα, καθώς αναδεικνύουν νέα ζητήματα και μπορούν να αποτελέσουν τη βάση για παρόμοιες έρευνες.

Η παρούσα διπλωματική εργασία, στηριζόμενη στις προκλήσεις που αναδείχθηκαν, εστιάζει τελικά στις μελλοντικές προοπτικές και καταθέτει εισηγήσεις για τη βελτίωση του υφιστάμενου συστήματος έρευνας στην Κύπρο.

ΜΕΡΟΣ Α΄

1. Εισαγωγή

Βασικό κίνητρο που οδήγησε στην ανάληψη της ερευνητικής αυτής προσπάθειας ήταν το προσωπικό ενδιαφέρον για τα ευρωπαϊκά προγράμματα χρηματοδότησης μετά από ένα χρόνο πρακτικής εμπειρίας στον τομέα αυτό. Με την έναρξη της έρευνας τον Σεπτέμβριο του 2017, διαπιστώθηκε ότι δεν έχει γίνει παρόμοια έρευνα στην Κύπρο που να διερευνά τις βιωματικές εμπειρίες της νέας γενιάς ερευνητών από τη συμμετοχή τους σε ευρωπαϊκά προγράμματα.

Ο πρωταρχικός σκοπός της έρευνας ήταν η διερεύνηση των προκλήσεων και δυσκολιών που αντιμετωπίζουν οι νέοι ερευνητές στην Κύπρο. Η εργασία βασίστηκε στα δεδομένα που προέκυψαν από την ποιοτική έρευνα πεδίου που πραγματοποιήθηκε την περίοδο Ιανουαρίου 2018 – Μαρτίου 2018.

Ο σκοπός της έρευνας εξυπηρετείται από τους επιμέρους στόχους που εκφράζονται με τα ακόλουθα ερευνητικά ερωτήματα, τα οποία πρόκειται να κατευθύνουν την έρευνα:

- Ποιες δυσκολίες αντιμετωπίζουν οι ερευνητές όσον αφορά την υποστήριξη και χρηματοδότηση της έρευνάς τους;
- Ποιες δυνατότητες για ερευνητική σταδιοδρομία δημιουργούνται στα δημόσια και ιδιωτικά πανεπιστήμια της Κύπρου;
- Ποιες είναι οι αντιλήψεις των νέων ερευνητών για το μέλλον της έρευνας στην Κύπρο;

Μερικά από τα θέματα που διερευνήθηκαν ήταν οι δυσκολίες που αντιμετωπίζουν οι ερευνητές όσον αφορά την εργοδότησή τους, την υποστήριξη και χρηματοδότηση της έρευνάς τους, αλλά και την περαιτέρω αξιοποίηση των ιδεών τους.

Μέσα από την έρευνα αναδείχθηκαν σημαντικά ζητήματα που απασχολούν τη νέα γενιά επιστημόνων, όπως η επισφάλεια και η οικονομική αβεβαιότητα που αντιμετωπίζουν στη σημερινή αγορά εργασίας.

Σημαντικό να αναφερθεί είναι ότι η έρευνα πεδίου έχει λάβει χρηματοδότηση από το πρόγραμμα «Φοιτητές σε Δράση» του Οργανισμού Νεολαίας Κύπρου.

1.1 Ορισμός «νέοι ερευνητές»

Στο σημείο αυτό είναι σημαντικό να διευκρινιστεί η χρήση του ορισμού «νέοι ερευνητές».

Ερευνητές

Στο Frascati manual του Οργανισμού Οικονομικής Συνεργασίας και Ανάπτυξης (ΟΟΣΑ) οι «ερευνητές» περιγράφονται ως: «Επαγγελματίες που καταγίνονται με τη σύλληψη της ιδέας ή τη δημιουργία νέας γνώσης, προϊόντων, διαδικασιών μεθόδων και συστημάτων και τη διαχείριση των αντιστοίχων έργων». Τον ίδιο ορισμό χρησιμοποιεί και η Ευρωπαϊκή Επιτροπή για να ορίσει τους «ερευνητές».

Στην Κύπρο το επάγγελμα του ερευνητή δεν είναι κατοχυρωμένο.

Νέοι ερευνητές

Η χρήση του όρου «νέοι ερευνητές» χρησιμοποιείται ως υπόθεση για τους σκοπούς της παρούσας ερευνητικής εργασίας: Οι «νέοι ερευνητές» είναι άτομα μεταξύ 25 – 40 ετών οι οποίοι βρίσκονται στην πορεία προς ακαδημαϊκή/ερευνητική σταδιοδρομία. Στην κατηγορία εμπίπτουν οι μεταπτυχιακοί συνεργάτες, υποψήφιοι διδάκτορες, κάτοχοι διδακτορικού τίτλου, μεταδιδακτορικοί ερευνητές και νέοι ηλικιακά ακαδημαϊκοί. Συμπεριλήφθηκαν σε αυτή την κατηγορία με βάση την ηλικία τους, και όχι τα χρόνια εμπειρίας τους στο χώρο της έρευνας.

Στην Εθνική Στρατηγική για τη Νεολαία (ΕΣΝ) 2017 – 2022 «νέοι» ορίζονται τα άτομα ηλικίας από 14 μέχρι 35 ετών.

Ο αρχικός σχεδιασμός της έρευνας πεδίου είχε σκοπό να συμπεριλάβει άτομα μέχρι ηλικίας 35 ετών, ούτως ώστε να συνάδει με το όριο ηλικίας σύμφωνα με την εθνική στρατηγική. Παρόλα αυτά, κατά την υλοποίηση της έρευνας διαφάνηκε ότι η συμπερίληψη ατόμων και από την ηλικιακή ομάδα 35 – 40 ετών θα μπορούσε να βοηθήσει στην καλύτερη διερεύνηση του θέματος, δηλαδή των εμπειριών των ερευνητών που βρίσκονται σε μεταδιδακτορικό στάδιο, αλλά και στη μέτρηση του μακροχρόνιου αντίκτυπου που έχουν τα ευρωπαϊκά προγράμματα στη σταδιοδρομία τους.

2. Ευρωπαϊκό πλαίσιο πολιτικής

Το μέρος αυτό περιλαμβάνει βασικές έννοιες για το ευρωπαϊκό πλαίσιο πολιτικής για την έρευνα και πώς αυτό θεμελιώνεται μέσα από το Πρόγραμμα Πλαίσιο (ΠΠ). Στη συνέχεια γίνεται αναφορά στο εθνικό σύστημα έρευνας και περιγράφεται, εν συντομία, η συμμετοχή της Κύπρου στα κυριότερα ευρωπαϊκά προγράμματα για έρευνα και καινοτομία.

2.1 Εισαγωγή

Στην παρούσα χρονική συγκυρία, πολλές χώρες μέλη της Ευρωπαϊκής Ένωσης (ΕΕ) – ανάμεσα τους και η Κύπρος – δοκιμάστηκαν από μια βαθιά οικονομική κρίση, που είχε ως αποτέλεσμα να διέλθουν μια από τις μεγαλύτερες οικονομικές προκλήσεις στη σύγχρονη ιστορία τους.

Οι αναταράξεις στο κοινωνικό και οικονομικό προσκήνιο έκαναν επιτακτική την ανάγκη για μια νέα ευρωπαϊκή πολιτική για την αντιμετώπιση των αναδυόμενων προκλήσεων. Στο πλαίσιο αυτό, η ΕΕ έθεσε το όραμα για τη δημιουργία της οικονομίας της γνώσης στο πλαίσιο της στρατηγικής «Ευρώπη 2020». Εκτιμάται ότι η υλοποίηση του στόχου της πρωτοβουλίας «Ευρώπη 2020» για αύξηση των επενδύσεων στην έρευνα και ανάπτυξη σε 3% του ΑΕΠ θα χρειαστεί 1 εκ. πρόσθετους ερευνητές στον ευρωπαϊκό χώρο, και αυτό μπορεί να συμβάλει στη δημιουργία νέων θέσεων εργασίας για τη νέα γενιά επιστημόνων.

2.2 Ευρωπαϊκή πολιτική για την έρευνα

Η πολιτική για την έρευνα βρίσκεται στον πυρήνα των δράσεων της ΕΕ. Στόχος της πολιτικής αυτής είναι η ενίσχυση των επιστημονικών και τεχνολογικών βάσεων της ευρωπαϊκής βιομηχανίας καθώς και η ανάπτυξη της ανταγωνιστικότητας της Ένωσης σε παγκόσμιο επίπεδο. Η ΕΕ έχει ήδη αυξήσει τη χρηματοδότηση του κοινοτικού προϋπολογισμού, καθιστώντας την έρευνα ως την 3^η σημαντικότερη δραστηριότητα της, με μεγαλύτερη ένταση σε σχέση με τις παραδοσιακές πολιτικές της όπως η αγροτική πολιτική (Χρυσομαλλίδης, 2013).

Πιο κάτω γίνεται προσπάθεια κατανόησης της λογικής και του περιεχομένου των ΠΠ και της ιστορικής τους εξέλιξης, εν συντομία.

Από το 1984, η ΕΕ χρηματοδοτεί τα πολυετή ΠΠ τα οποία μέχρι σήμερα αποτελούν ένα σημαντικό εργαλείο άσκησης της ευρωπαϊκής πολιτικής για την έρευνα και την καινοτομία. Μεταξύ των ετών 1984 και 2020 υλοποίησε και συνεχίζει να υλοποιεί οκτώ προγράμματα-πλαίσιο (ΠΠ1– ΠΠ8). Το «Ορίζοντας 2020» αποτελεί το 8^ο ΠΠ της ΕΕ για την έρευνα, την καινοτομία και την τεχνολογική ανάπτυξη. Εγκαινιάστηκε στις αρχές του 2014 και βρίσκεται σε πλήρη εξέλιξη, ενώ το 9^ο ΠΠ για την περίοδο 2021 – 2027 με πιθανή ονομασία «Ορίζοντας Ευρώπη» βρίσκεται υπό διαμόρφωση.

2.3 Η εξέλιξη των ΠΠ

Μέχρι τα τέλη του 1970, η ευρωπαϊκή πολιτική για την έρευνα θα μπορούσε να χαρακτηριστεί ως «αυτοσχέδια». Η ερευνητική πολιτική ήταν κυρίως υπόθεση των κρατών μελών. Το 1984 δρομολογήθηκε το πρώτο ΠΠ για την περίοδο 1984 – 1987 για την έρευνα το οποίο εστίαζε στην έρευνα στους τομείς της βιοτεχνολογίας, των τηλεπικοινωνιών και της βιομηχανικής τεχνολογίας. Η ένταξη ενός ειδικού κεφαλαίου για την έρευνα και ανάπτυξη (E&A) στην Ενιαία Ευρωπαϊκή Πράξη το 1986, σηματοδότησε την στροφή προς τη νομική κατοχύρωση της ευρωπαϊκής πολιτικής για την έρευνα, με βασικό προσανατολισμό την ενίσχυση της βιομηχανίας της ΕΕ και με επιδιωκόμενο στόχο τη βελτίωση της ποιότητας ζωής των πολιτών.

Το 1986 αποτέλεσε έτος σταθμό καθώς ειδικό κεφάλαιο της Ενιαίας Πράξης αναγνώρισε την έρευνα ως επίσημη πολιτική της κοινότητας. Βασικός στόχος ήταν η ενίσχυση των επιστημονικών και τεχνολογικών βάσεων της ευρωπαϊκής βιομηχανίας αλλά και η προώθηση της ανάπτυξης της διεθνούς ανταγωνιστικότητας της Ένωσης.

Από το 2000 και έπειτα, η ΕΕ άρχισε να εργάζεται εντατικά για τη δημιουργία ενός ευρωπαϊκού χώρου έρευνας, δηλαδή ενός ενιαίου χώρου που θα είναι ανοικτός στην κοινωνία και όπου οι ερευνητές, η επιστημονική γνώση και η τεχνολογία θα διακινούνται ελεύθερα. Η ιδέα αυτή προέκυψε από την διαπίστωση ότι η πολιτική για την έρευνα έχει τρεις βασικές αδυναμίες: χαμηλές επενδύσεις, έλλειψη ενός πλαισίου ενθάρρυνσης για την έρευνα και αδυναμία αξιοποίησης των ερευνητικών αποτελεσμάτων.

Είναι χαρακτηριστική η συγκέντρωση τα τελευταία χρόνια του πολιτικού και ακαδημαϊκού ενδιαφέροντος γύρω από τον όρο «Ευρωπαϊκός χώρος έρευνας» Παρόλο που ως όρος είναι ασαφής, η εισαγωγή του έγινε με σαφή στόχο να προσδοθεί στρατηγικός χαρακτήρας στις αποφάσεις της ΕΕ, με πρώτη μεταξύ αυτών, αλλά όχι και μόνη, τη χάραξη του πολυετούς προγραμματισμού των ερευνητικών δράσεων μέσω του ΠΠ (Μητσός, 2007).

Η ιδέα του Ευρωπαϊκού Χώρου Έρευνας (EXE) προτάθηκε τον Ιανουάριο του 2000 από την Ευρωπαϊκή Επιτροπή στην ανακοίνωσή της με θέμα «Προς ένα Ευρωπαϊκό Χώρο Έρευνας» και δρομολογήθηκε στο Ευρωπαϊκό Συμβούλιο της Λισαβόνας τον Μάρτιο του 2000.

Σύμφωνα με τον Μητσό υπάρχει μια εντυπωσιακή αναβάθμιση του ρόλου της έρευνας στον κεντρικό πολιτικό λόγο και την έκφραση της αναβάθμισης αυτής στην πράξη. Μέχρι το 2000 η έρευνα δεν αναφερόταν καν στα συμπεράσματα των εκάστοτε Ευρωπαϊκών Συμβουλίων. Από το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο της Λισαβόνας τέθηκε ως στρατηγικός στόχος να καταστεί η ΕΕ «μέσα σε μια δεκαετία η περισσότερο ανταγωνιστική και δυναμική οικονομία στηριγμένη στη γνώση» (Ευρωπαϊκή Επιτροπή, 2000).

Οι αποφάσεις περί χρηματοδότησης μετά το 2000 συνεχίζουν να έχουν πολιτική σημασία, αντικατοπτρίζοντάς τη βούληση για περαιτέρω αναβάθμιση της έρευνας και προαγωγή των ευρωπαϊκών ερευνητικών αποτελεσμάτων και επιδόσεων (Χρυσομαλλίδης, 2013).

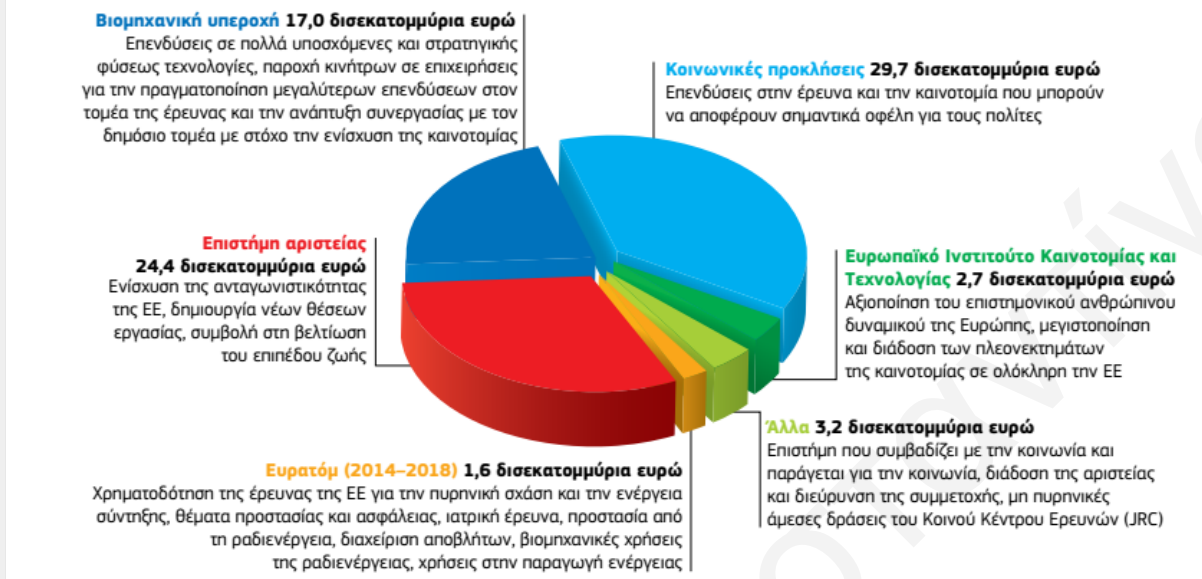
2.4 Θέτοντας νομικές βάσεις για την έρευνα

Η συνθήκη της Λισαβόνας το 2007 εισήγαγε τη νομική βάση για τη δημιουργία του ΕΧΕ, θέτοντας με αυτό τον τρόπο ένα ευρύ και φιλόδοξο πλαίσιο για το συντονισμό μέρους των εθνικών πολιτικών έρευνας σε τομείς όπως την ελεύθερη μετακίνηση των ερευνητών, τη δημιουργία ερευνητικών υποδομών διεθνούς εμβέλειας, τη βελτίωση της ποιότητας των ερευνητικών ιδρυμάτων καθώς και την αποτελεσματική διάχυση της επιστημονικής γνώσης διεθνώς (EUR – Lex).

Η πρόοδος είναι συνεχής. Μέσα από τις πρωτοβουλίες σύμπραξης που πρότεινε η Ευρωπαϊκή Επιτροπή το 2008 ενισχύεται η συνεργασία σε πέντε τομείς: τη σταδιοδρομία των νέων ερευνητών (εργασιακές συνθήκες και κινητικότητα), την κοινή λειτουργία των ερευνητικών έργων, τη δημιουργία παγκόσμιας κλάσης ευρωπαϊκών ερευνητικών υποδομών, τη διάχυση της γνώσης και τη συνεργασία μεταξύ του δημόσιου και του ιδιωτικού τομέα σε θέματα έρευνας. Το 2010 η ΕΕ εγκαινίασε την «Ένωση Καινοτομίας», μια πρωτοβουλία που βρίσκεται στον πυρήνα της στρατηγικής «Ευρώπη 2020» για την αξιοποίηση των καινοτόμων ιδεών, την ενίσχυση της οικονομικής ανάπτυξης και τη δημιουργία νέων θέσεων εργασίας.

Το 2014 η ΕΕ εγκαινίασε το 8ο ΠΠ της ΕΕ για την έρευνα και την καινοτομία υπό τον τίτλο «Ορίζοντας 2020». Με διάρκεια επτά ετών (2014-2020) και με προϋπολογισμό 80 δισ. ευρώ, το πρόγραμμα «Ορίζοντας 2020» αποτελεί το μεγαλύτερο χρηματοδοτικό πρόγραμμα της ΕΕ που έχει πραγματοποιηθεί ποτέ για την έρευνα. Οι τρεις πυλώνες που επικεντρώνεται ο «Ορίζοντας 2020» είναι η επιστημονική αριστεία, η βιομηχανική υπεροχή και οι κοινωνικές προκλήσεις.

Η χρηματοδότηση αυτή λαμβάνει συνήθως τη μορφή επιχορηγήσεων για τη χρηματοδότηση ενός μεγάλου φάσματος ερευνητικών έργων. Η διεκδίκηση της χρηματοδότησης γίνεται μέσα από ανταγωνιστικές διαδικασίες. Σε ένα τυπικό έργο με χρηματοδότηση που προέρχεται από κονδύλια της ΕΕ συμμετέχουν νομικά πρόσωπα, δηλαδή πανεπιστήμια, ερευνητικά κέντρα, επιχειρήσεις, συμπεριλαμβανομένων των Μικρομεσαίων Επιχειρήσεων (ΜμΕ), και ερευνητές μεμονωμένα.

Πηγή: Ευρωπαϊκή Επιτροπή, Έρευνα και Καινοτομία (2014).

2.5 Επένδυση στην έρευνα

Μολονότι η Ευρώπη αντιπροσωπεύει μόλις το 7% του παγκόσμιου πληθυσμού, στο έδαφός της πραγματοποιείται το 20% των παγκόσμιων επενδύσεων στον τομέα της έρευνας και της καινοτομίας, εκδίδεται το 1/3 του συνόλου των επιστημονικών δημοσιεύσεων υψηλής ποιότητας, ενώ κατέχει ηγετική θέση παγκοσμίως σε βιομηχανικούς τομείς όπως τα φαρμακευτικά προϊόντα, τις χημικές ουσίες και τη μηχανολογία (Ευρωπαϊκή Επιτροπή, 2018).

Στοιχεία δείχνουν ότι οι χώρες που επένδυσαν περισσότερα στην καινοτομία πέτυχαν καλύτερες επιδόσεις από τις χώρες που επένδυσαν λιγότερα. Η επένδυση στην έρευνα για μια υγιή και ανταγωνιστική οικονομία στην Ευρώπη είναι εξίσου σημαντική όπως και οι πολιτικές για την μείωση του ευρωπαϊκού δημόσιου χρέους. Η επίτευξη του στόχου να επενδύεται το 3% του ΑΕΠ της ΕΕ στην Έρευνα και Ανάπτυξη μέχρι το 2020 (1% δημόσια χρηματοδότηση, 2% επενδύσεις ιδιωτικού τομέα) θα μπορούσε να οδηγήσει στη δημιουργία 3,7 εκατ. θέσεων εργασίας στην Ευρώπη και στην αύξηση του ετήσιου ΑΕΠ κατά 800 δισ. ευρώ μέχρι το 2025 (Ευρωπαϊκή Επιτροπή, 2014).

2.6 Προώθηση ερευνητικών συνεργασιών

Τα τελευταία χρόνια επιδιώκονται όλο και περισσότερο οι συνεργασίες μεταξύ ευρωπαϊκών ιδρυμάτων τριτοβάθμιας εκπαίδευσης, ερευνητικών κέντρων, επιχειρήσεων και άλλων οργανισμών.

Η χρηματοδότηση των συνεργασιών εγκρίνεται μέσα από ανταγωνιστικές διαδικασίες γεγονός που σημαίνει ότι οι ερευνητικές προτάσεις που υποβάλλονται, αξιολογούνται στη βάση συγκεκριμένων κριτηρίων όπως η επιστημονική επάρκεια, η συνάφεια, η ποιότητα των εταίρων και το αναμενόμενο αντίκτυπο των ερευνητικών αποτελεσμάτων σε ευρωπαϊκό επίπεδο. Η έρευνα που πραγματοποιείται είναι συνήθως «προ-ανταγωνιστικής» φύσεως και οι συνεργάτες ανταλλάσσουν νέα γνώση.

2.7 Ερευνητικές υποδομές

Καθώς η χρηματοδότηση της έρευνας υλοποιείται σε ευρωπαϊκό επίπεδο χρειάζεται να υπάρχει πρόσβαση των ερευνητών σε σύγχρονες ερευνητικές υποδομές. Οι ερευνητικές υποδομές διαδραματίζουν ρόλο κλειδί τόσο στη δημιουργία της γνώσης όσο και στη διάχυση, τη χρήση και την αξιοποίησή της (Μητσός, 2007).

Οι «υποδομές έρευνας» στα Ευρωπαϊκά έργα είναι το σύνολο των υπηρεσιών και των εγκαταστάσεων που χρειάζονται από την ερευνητική κοινότητα για την υλοποίηση της έρευνας. Περιλαμβάνει τις εγκαταστάσεις, τον εξοπλισμό καθώς και τους πόρους για τη συλλογή γνώσης όπως αρχεία και πληροφορίες που χρησιμοποιούνται για όλες τις επιστήμες.

2.8 Ερευνητικό δυναμικό

Το ερευνητικό δυναμικό είναι αναμφίβολα ο σημαντικότερος παράγοντας για την υλοποίηση και ολοκλήρωση της έρευνας.

Η κινητοποίηση του ερευνητικού δυναμικού να παραμείνει στην Ευρώπη προϋποθέτει την κατοχύρωση των δικαιωμάτων των ερευνητών, και ευνοϊκότερη αντιμετώπιση. Στο πλαίσιο αυτό δημιουργήθηκε η Ευρωπαϊκή Χάρτα του Ερευνητή και ο Κώδικας Δεοντολογίας για την πρόσληψη των ερευνητών (2005). Τα κείμενα αν και δεν είναι δεσμευτικά, εντούτοις έχουν τη σημασία τους ως προς τον προσανατολισμό της πολιτικής. Η Ευρωπαϊκή Χάρτα του Ερευνητή είναι ένα σύνολο αρχών και απαιτήσεων που καθορίζουν τον ρόλο, τις ευθύνες και τα δικαιώματα των ερευνητών καθώς επίσης και των εργοδοτών ή/και των χρηματοδοτών των ερευνητών. Η Χάρτα αναγνωρίζει επίσης την αξία της κινητικότητας ως μέσο για την επαγγελματική εξέλιξη των ερευνητών (EUR-Lex, 2005).

2.9 Ευρωπαϊκά ανταγωνιστικά προγράμματα

Παρακάτω ακολουθούν σύντομες περιγραφές μερικών ευρωπαϊκών προγραμμάτων που εντάσσονται κάτω από το «Ορίζοντας 2020». Τα προγράμματα αυτά συνδράμουν στη βελτίωση της απασχόλησης και στην κινητικότητα των νέων ερευνητών στην Ευρώπη.

2.9.1 Δράσεις "Marie Skłodowska-Curie"

Οι δράσεις "Marie Skłodowska-Curie" αποτελούν ένα θεσμό με διεθνή χαρακτήρα που εντάσσεται κάτω από το πρόγραμμα «Ορίζοντας 2020». Με προϋπολογισμό που

ανέρχεται περίπου στα 6,2 δισ. ευρώ για την περίοδο 2014-2020, υποστηρίζουν την κινητικότητα των ερευνητών, τη μεταφορά τεχνογνωσίας και την προσέλκυση ή τον επαναπατρισμό των καλύτερων ερευνητών από άλλες χώρες στην Ευρώπη.

Το πρόγραμμα Marie Curie Individual Fellowships (MSCA-IF) είναι ανοικτό για μεταδιδακτορικούς ερευνητές χωρίς να υπάρχουν ποσοτώσεις. Ο αριθμός ερευνητών που μετακινήθηκαν με υποτροφίες MSCA-IF σε κυπριακούς οργανισμούς είναι μέχρι στιγμής 20 από την έναρξη του νέου προγράμματος το 2014 (EC, 2018).

2.9.2 Πρόγραμμα ERC

Από την έναρξη της λειτουργίας του το 2007, το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο Έρευνας (ERC) είναι το αρμόδιο όργανο για τη χρηματοδότηση της βασικής έρευνας στην Ευρώπη, δίνοντας στους καλύτερους επιστήμονες, ακαδημαϊκούς και μηχανικούς τη δυνατότητα για πρωτοποριακή έρευνα.

Το ERC έχει σημαντικό αντίκτυπο στην ευρωπαϊκή έρευνα και μέσα σε 10 χρόνια έχει καταφέρει να χρηματοδοτήσει περίπου 7.000 ερευνητές, έχει υποστηρίξει περισσότερα από 40.000 μέλη ερευνητικών ομάδων και έχει διαθέσει το 64% του προϋπολογισμού του σε νέους ερευνητές στο ξεκίνημα της καριέρας τους (ΕΚΤ, 2017).

Οι χρηματοδοτήσεις του ERC θεωρούνται ως οι πιο ανταγωνιστικές στον ευρωπαϊκό χώρο καθώς έχουν υψηλά κριτήρια αξιολόγησης με αποτέλεσμα να χρηματοδοτείται μόλις το 8-9% των υποβαλλόμενων προς αξιολόγηση προτάσεων από όλες τις χώρες. Στον ευρύτερο ελληνικό χώρο το Πανεπιστήμιο Κύπρου έχει εξασφαλίσει τα περισσότερα προγράμματα του Ευρωπαϊκού Συμβουλίου Έρευνας. Από το 2007, η Κύπρος έχει λάβει ένα αριθμό χορηγιών ERC, εκ των οποίων τα 14 έχουν εξασφαλίσει ερευνητές του Πανεπιστημίου Κύπρου (ΠΚ, 2018).

3. Η Έρευνα στην Κύπρο

3.1 Σύστημα Διακυβέρνησης

Σύμφωνα με την Ετήσια Έκθεση του Ιδρύματος Προώθησης Έρευνας (ΙΠΕ) 2015 – 2016, το Σύστημα Έρευνας, Τεχνολογικής Ανάπτυξης και Καινοτομίας (ΕΤΑΚ) της Κύπρου αποτελείται από ένα σύνολο εμπλεκομένων φορέων. Το ισχύον σύστημα διαμορφώθηκε το 2009 και περιλαμβάνει τα ακόλουθα σώματα και οργανισμούς:

1. Το Εθνικό Συμβούλιο Έρευνας και Καινοτομίας (ΕΣΕΚ): Το ανώτατο όργανο στη συνολική δομή του συστήματος ΕΤΑΚ.
2. Το Κυπριακό Επιστημονικό Συμβούλιο (ΚυΕΣ): Συμβουλευτικό επιστημονικό σώμα.
3. Η Γενική Διεύθυνση Ευρωπαϊκών Προγραμμάτων, Συντονισμού και Ανάπτυξης (ΓΔ ΕΠΣΑ): Η αρμόδια κυβερνητική υπηρεσία για θέματα ΕΤΑΚ και συγκεκριμένα για το σχεδιασμό και την εφαρμογή της πολιτικής ΕΤΑΚ, την ετοιμασία και τη διαχείριση των πολυετών χρηματοδοτικών πλαισίων για τη χρηματοδότηση των δραστηριοτήτων ΕΤΑΚ.
4. Το Ίδρυμα Προώθησης Έρευνας: Ο εκτελεστικός βραχίονας του συστήματος ΕΤΑΚ στην Κύπρο.

Σημειώνεται ότι, το υφιστάμενο σύστημα διακυβέρνησης που περιγράφεται πιο πάνω, παρέμεινε ανενεργό σε πολιτικό επίπεδο τα τελευταία χρόνια. Το κενό καλύπτεται επί του παρόντος, σε κάποιο βαθμό, από το Υπουργικό Συμβούλιο, το οποίο, το Σεπτέμβριο 2013, συνέστησε την Εθνική Επιτροπή Έρευνας, Καινοτομίας και Τεχνολογικής Ανάπτυξης (Ετήσια Έκθεση ΙΠΕ, 2015 - 2016).

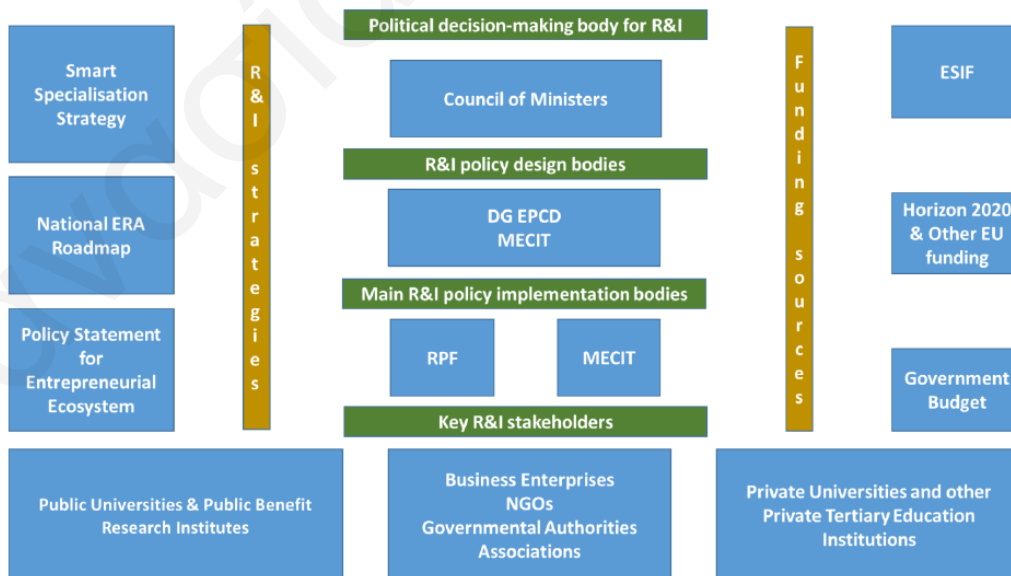

Figure 1: R&I system in Cyprus as in 2017: Policy-making bodies, funding instruments and key stakeholders

3.2 Ερευνητικές δραστηριότητες στην Κύπρο

Από το 1989 και μετά, έχουν γίνει σημαντικά βήματα για την αναβάθμιση των ερευνητικών δραστηριοτήτων στην Κύπρο. Οι εξελίξεις έχουν αυξήσει σημαντικά τόσο τον αριθμό των ερευνητών όσο και τις δαπάνες που δίνονται για την έρευνα:

- Ίδρυση 3 δημοσίων πανεπιστημίων (1989, 2002, 2004) και 5 ιδιωτικών (2007 και μετά)
- Δημιουργία Ινστιτούτων Έρευνας όπως το Ινστιτούτο Γενετικής και Νευρολογίας (1990) και Ινστιτούτου Κύπρου (2005)
- Ίδρυση του Ιδρύματος Προώθησης Έρευνας (1996 και μεταρρύθμ. 2017)
- Αυξημένη συμμετοχή της Κύπρου σε ευρωπαϊκά ανταγωνιστικά προγράμματα.

3.3 Στατιστικά στοιχεία για την ερευνητική δραστηριότητα στην Κύπρο

Σύμφωνα με τα πιο πρόσφατα επίσημα στοιχεία της Στατιστικής Υπηρεσίας της Κυπριακής Δημοκρατίας, οι συνολικές δαπάνες για ερευνητικές δραστηριότητες στην Κύπρο κατά το 2015 ανέρχονται σε 85,3 Εκ. ευρώ και αντιστοιχούν στο 0,48% του ΑΕΠ, σε σύγκριση με 89,5 Εκ. ευρώ ή 0,51% του ΑΕΠ το 2014, και 87,5 Εκ. ευρώ ή 0,48% του ΑΕΠ το 2013.

Η τριτοβάθμια εκπαίδευση παρουσίασε το 2015 ερευνητικές δαπάνες ύψους €42,6 εκ. ή 49,9% του συνόλου, οι επιχειρήσεις €19,5 εκ. ή 22,8%, τα ιδιωτικά ιδρύματα μη κερδοσκοπικού χαρακτήρα €12,2 εκ. ή 14,3% και το δημόσιο €11,1 εκ. ή 13,0%.

Το μεγαλύτερο μέρος των ερευνητικών δαπανών επικεντρώθηκε στις θετικές επιστήμες (€36,3 εκ.), ενώ οι επιστήμες μηχανικής απορρόφησαν €19,1 εκ., οι κοινωνικές επιστήμες €13,0 εκ., οι ανθρωπιστικές επιστήμες €7,0 εκ., οι αγροτικές επιστήμες €6,7 εκ. και οι ιατρικές επιστήμες €3,1 εκ.

Από πόρους του δημοσίου χρηματοδοτήθηκε το 2015 το 27,4% της ερευνητικής δραστηριότητας (€23,3 εκ.), σε σύγκριση με €27,7 εκ. ή 30,9% το 2014, ενώ €19,8 εκ. προήλθαν από τον προϋπολογισμό των δημόσιων πανεπιστημίων και €19,6 εκ. από πηγές του εξωτερικού (περιλαμβανομένων κονδυλίων της ΕΕ). Ποσό €22,6 εκ. ή 26,5% του συνόλου προήλθε από τον ιδιωτικό τομέα.

Ως προς το ερευνητικό δυναμικό της Κύπρου, για το 2015, καταγράφονται 2.921 άτομα, με το αντίστοιχο Ισοδύναμο Πλήρους Απασχόλησης να ανέρχεται σε 1.246, εκ των οποίων 69% είναι Ερευνητές (οι υπόλοιποι αποτελούν Τεχνικό Προσωπικό και Προσωπικό Υποστήριξης), ενώ 40% είναι κάτοχοι Διδακτορικού Τίτλου. Επίσης από τον αριθμό 1.246, οι 509 δηλαδή το 40,9% είναι γυναίκες.

Τα παραπάνω στοιχεία προέρχονται από τη Στατιστική Υπηρεσία ΚΔ, Ετήσια Έκθεση ΙΠΕ 2015 - 2016.

Παρόλα αυτά, παρατηρείται ότι υπάρχουν κάποια προβληματικά στοιχεία. Για παράδειγμα καταγράφονται 1.246 άτομα στο ερευνητικό δυναμικό πλήρους απασχόλησης, εντούτοις από αυτούς το 31% αποτελούν τεχνικό προσωπικό και προσωπικό υποστήριξης.

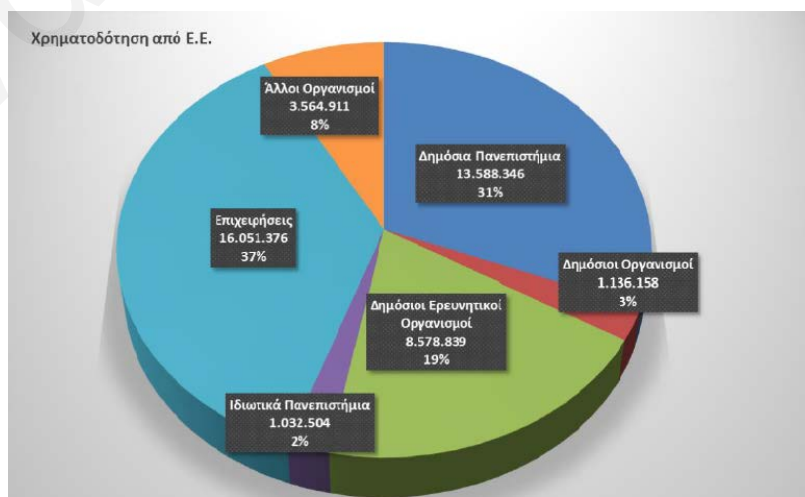
Το θετικό στοιχείο είναι ότι η διάσταση του φύλου στην έρευνα υπάρχει, με τις γυναίκες να αποτελούν σχεδόν το ½ του ερευνητικού προσωπικού πλήρους απασχόλησης.

3.4 Συμμετοχή Κύπρου στο «Ορίζοντας 2020»

Το ΙΠΕ είναι ο αρμόδιος φορέας που συντονίζει τη συμμετοχή της Κύπρου στο πρόγραμμα «Ορίζοντας 2020». Την περίοδο 2014 – 2017, η Κύπρος εξασφάλισε χρηματοδότηση που ανέρχεται στα 100 εκ. ευρώ.

Σύμφωνα με την έκθεση του ΙΠΕ για τα αποτελέσματα της κυπριακής συμμετοχής στο Πρόγραμμα «Ορίζοντας 2020» (μέχρι το Μάιο 2016) για κάθε 1 ευρώ που η Κύπρος συνεισέφερε για το πρόγραμμα, κατάφερε να κερδίσει κάτι περισσότερο από 2 ευρώ, καταλαμβάνοντας έτσι την πρώτη θέση μεταξύ των κρατών - μελών της ΕΕ. Η Κύπρος κατάφερε σύμφωνα με την έκθεση μέχρι εκείνη την περίοδο να έχει τη μεγαλύτερη κατά κεφαλήν απορρόφηση από το πρόγραμμα στην Ευρώπη. Η πρωτιά της Κύπρου αποτελεί εξέλιξη, δεδομένης της προσπάθειας που καταβάλλεται σε εθνικό επίπεδο για την όσο το δυνατόν μεγαλύτερη απορρόφηση κονδυλίων μέσω των ευρωπαϊκών προγραμμάτων.

Αναφορικά με τη συμμετοχή φορέων από την Κύπρο σε έργα που χρηματοδοτούνται από το Πρόγραμμα «Ορίζοντας 2020», τα Δημόσια Πανεπιστήμια το Ινστιτούτο Κύπρου και οι επιχειρήσεις αποτελούν τους κύριους «παίκτες» όσον αφορά την απορρόφηση της χρηματοδότησης (ΙΠΕ, 2016).

3.5 Εθνικά προγράμματα

Από το 2003, τα προγράμματα του ΙΠΕ για έρευνα, τεχνολογική ανάπτυξη και καινοτομία εντάσσονται σε ένα πολυετές πλαίσιο. Η χρηματοδότηση των προγραμμάτων του ΙΠΕ προέρχεται από την Κυπριακή Κυβέρνηση και τα Επενδυτικά και Διαρθρωτικά Ταμεία της ΕΕ. Την περίοδο 1998- 2016, το ΙΠΕ επιχορήγησε περίπου 1400 ερευνητικά έργα με 150 εκ. ευρώ.

Τα προγράμματα RESTART 2016 – 2020 αποτελούν το παρόν πλαίσιο χρηματοδότησης της έρευνας και καινοτομίας στην Κύπρο. Βασικοί στόχοι των προγραμμάτων είναι η δημιουργία συνθηκών έξυπνης ανάπτυξης, με έμφαση στις προτεραιότητες της Στρατηγικής Έξυπνης Εξειδίκευσης (RIS3) και η υποστήριξη – μετασχηματισμός του συστήματος ΕΤΑΚ της Κύπρου. Ο συνολικός προϋπολογισμός των προγραμμάτων RESTART 2016 – 2020 ανέρχεται περίπου στα 100 εκ. ευρώ.

3.6 Στρατηγική Έξυπνης Εξειδίκευσης για την Κύπρο

Η Στρατηγική Έξυπνης Εξειδίκευσης για την Κύπρο (S3Cy) είναι μια από τις σημαντικότερες πρωτοβουλίες του ευρύτερου συστήματος ΕΤΑΚ τα τελευταία χρόνια. Σύμφωνα με την έκθεση S3Cy, η ιδέα της Έξυπνης Εξειδίκευσης αναπτύχθηκε την τελευταία δεκαετία ως μια νέα προσέγγιση για την αύξηση της αποτελεσματικότητας των ευρωπαϊκών επενδύσεων στην έρευνα, καινοτομία και επιχειρηματικότητα. Βασικός στόχος της είναι η εξασφάλιση της ορθολογικής και αποδοτικής χρήσης των δημόσιων κονδυλίων μέσα από τη συγκέντρωση δυνάμεων και πόρων σε επιλεγμένες προτεραιότητες και τομείς στους οποίους η περιφέρεια παρουσιάζει ή δύναται να αναπτύξει συγκριτικά πλεονεκτήματα και ισχυρότερη ανταγωνιστικότητα.

Το Όραμα που προτείνει η S3Cy αφορά στην ανάδειξη του τομέα της ΕΤΑΚ σε εργαλείο ενίσχυσης των προσπαθειών για υπέρβαση της παρούσας οικονομικής κρίσης και σε σημαντικό διαχρονικό συντελεστή για την αναδιάρθρωση και μετεξέλιξη της κυπριακής οικονομίας και κοινωνίας σύμφωνα με τις αρχές που αναδεικνύει το στρατηγικό πλαίσιο «Ευρώπη 2020» (S3Cy, 2015).

3.7 Αξιοποίηση ερευνητικών αποτελεσμάτων

Η αξιοποίηση των αποτελεσμάτων της έρευνας για τη δημιουργία οικονομικού και κοινωνικού αντικτύπου στην Κύπρο βρίσκεται σε εξαιρετικά χαμηλό επίπεδο. Στην έκθεση του Global Entrepreneurship Monitor (Παγκόσμιο Δελτίο Παρακολούθησης Επιχειρηματικότητας - GEM) για το 2016, η Κύπρος κατατάσσεται στην 41η θέση μεταξύ 66 χωρών όσον αφορά τη μεταφορά E&A στις επιχειρήσεις (RIO Report, 2017).

4. Υπόβαθρο

Το μέρος αυτό εξηγεί τις αλλαγές στο ακαδημαϊκό και ερευνητικό επάγγελμα σύμφωνα με τη διεθνή βιβλιογραφία.

4.1 Το μεταβαλλόμενο περιβάλλον για τους νέους ερευνητές και ακαδημαϊκούς στην Ευρώπη

Σύμφωνα με τα ευρήματα της έρευνας EUROAC που δημοσιεύθηκε το 2013 και αφορά την κατάσταση του ακαδημαϊκού επαγγέλματος στην αγορά εργασίας στην Ευρώπη, οι συνθήκες απασχόλησης των νέων ηλικιακά ακαδημαϊκών, δεν είναι ιδανικές. Το φαινόμενο της μερικής – απασχόλησης είναι συχνότερο, και ειδικότερα κατά τα πρώτα έτη απασχόλησης. Ωστόσο, η κατάσταση αυτή διαφέρει ανά χώρα (Teichler & Hohle, 2013).

Ενώ τις περασμένες δεκαετίες ένα διδακτορικό δίπλωμα ήταν το προσόν εισόδου στην ακαδημαϊκή καριέρα σε πολλές από τις προηγμένες χώρες (Arimoto & Teichler, 2013), τώρα η πρόσβαση στο επάγγελμα του ακαδημαϊκού καθίσταται ολοένα και δυσκολότερη καθώς εμπειρίες όπως η διδακτορική και μεταδιδακτορική έρευνα στο εξωτερικό είναι σχεδόν απαραίτητες.

Εγκατάλειψη της προοπτικής

Περισσότερο από τους μισούς αποφοίτους κάτοχους διδακτορικού τίτλου διεθνώς, εγκαταλείπουν την προοπτική για ακαδημαϊκή σταδιοδρομία από επιλογή ή έλλειψη ευκαιριών. Εδώ και 2 δεκαετίες σε ορισμένες χώρες του Οργανισμού Οικονομικής Συνεργασίας και Ανάπτυξης (ΟΟΣΑ) υπάρχουν στοιχεία ότι τα μεγαλύτερα ποσοστά των διδακτορικών αποφοίτων ακολουθούν σταδιοδρομία εκτός της ακαδημίας.

Παρατηρείται επομένως ότι ενώ με την πάροδο του χρόνου οι ευκαιρίες για διδακτορική εκπαίδευση αυξήθηκαν, οι προοπτικές για ακαδημαϊκή καριέρα μειώθηκαν.

Εργασιακή ανασφάλεια

Το ζήτημα της παραμονής στον ακαδημαϊκό τομέα ή της αλλαγής επαγγελματικής πορείας είναι κάτι που προβληματίζει αρκετούς νέους επιστήμονες, κατόχους διδακτορικού τίτλου και τους υποψήφιους διδάκτορες. Το ζήτημα αυτό γίνεται πιο σύνθετο όταν η παραμονή τους στον ακαδημαϊκό χώρο συνδέεται με την επιλογή μεταξύ της μερικής απασχόλησης ή πλήρους απασχόλησης, βραχυπρόθεσμης ή μόνιμης απασχόλησης, απασχόλησης σε ένα ή περισσότερα ακαδημαϊκά ιδρύματα, παραμονή σε ένα κλάδο επιστήμης ή αλλαγή κατεύθυνσης;

Η έρευνα EUROAC δείχνει ότι οι περισσότεροι ακαδημαϊκοί, ηλικίας μέχρι 35 ετών κατέχουν κατώτερες θέσεις ακαδημαϊκού προσωπικού. Η σύμβαση ορισμένου χρόνου κυριαρχεί μεταξύ των ακαδημαϊκών που είναι 35 ετών και νεότεροι.

Η επικράτηση των συμβάσεων ορισμένου χρόνου αποτελεί ένα από τα κυριότερα προβλήματα που συνδέονται με τη μεταδιδακτορική φάση. Οι περισσότερες από τις μεταδιδακτορικές συμβάσεις εργασίας είναι καθορισμένης διάρκειας, καθώς τα πανεπιστήμια θεωρούν συχνά ότι αυτή η φάση είναι η τελευταία επιλεκτική περίοδος για θέσεις καθηγητών και διδακτικού προσωπικού. Οι περισσότεροι ερευνητές βρίσκονται σε αυτή τη φάση μεταξύ της ηλικίας 30 μέχρι 45 ετών ανάλογα με τη χώρα και τη διάρθρωση του συστήματος της τριτοβάθμιας εκπαίδευσης (Brechelmacher et al., 2015).

Η αύξηση των θέσεων απασχόλησης ορισμένου χρόνου συνδέεται και εξηγείται από την ανάγκη για ευελιξία καθώς και τους δημοσιονομικούς περιορισμούς που αντιμετωπίζουν τα πανεπιστήμια τόσο από τους ακαδημαϊκούς όσο και από τη διοίκηση του πανεπιστημίου (Brechelmacher et al., 2015).

Ορισμένοι εμπειρογνώμονες ισχυρίζονται ότι η ακαδημαϊκή παραγωγικότητα των νέων ερευνητών υπονομεύεται από την εργασιακή ανασφάλεια, ενώ άλλοι θεωρούν την ασταθή τους κατάσταση απασχόλησης ως μηχανισμό παροχής κινήτρων για την τόνωση υψηλών ακαδημαϊκών επιτευγμάτων (Arimoto & Teichler, 2013).

Σύμφωνα με την πρόσφατα δημοσιευμένη έρευνα για τις εμπειρίες 71 μεταδιδακτορικών ερευνητών στο Ηνωμένο Βασίλειο (Skakni & McAlpine, 2017) οι ερευνητές μετά τη διδακτορική διατριβή θεωρούν ότι οι μεταδιδακτορικές εμπειρίες είναι σημαντικές γιατί βοηθούν στο να καταλάβουν αν είναι εφικτό να συνεχίσουν τη σταδιοδρομία τους στον ακαδημαϊκό χώρο.

Οι προφανείς δυσκολίες και εμπόδια κατά τα πρώτα στάδια της σταδιοδρομίας των ερευνητών, πριν αποκτήσουν μόνιμη εργοδότηση στον ακαδημαϊκό τομέα είναι: α) μακρές περίοδοι παράλληλης μάθησης και παραγωγικής εργασίας, β) μερική απασχόληση, βραχυπρόθεσμες συμβάσεις και σχετικά περιορισμένο εισόδημα, καθώς και γ) υψηλός βαθμός επιλεκτικότητας (selectivity) που αναγκάζει πολλούς από τους ερευνητές και δυνητικούς ακαδημαϊκούς να μετακινούνται σε άλλους επαγγελματικούς χώρους.

Μερικοί παρατηρητές υποστηρίζουν ότι τα χαρακτηριστικά της «επισφαλούς» και της «αβέβαιης» απασχόλησης για το νεαρό ακαδημαϊκό προσωπικό αυξάνονται όσο η ακαδημία προσανατολίζεται περισσότερο προς την αγορά υπό την επίδραση της διοίκησης του πανεπιστημίου.

Ωστόσο, χρειάζεται να έχουμε υπόψη ότι μια διεθνής σύγκριση μεταξύ μερικής απασχόλησης και βραχυπρόθεσμης απασχόλησης είναι δύσκολη λόγω των διαφορετικών πρακτικών απασχόλησης. Σε ορισμένες χώρες, πολλοί υποψήφιοι

διδάκτορες είναι υπάλληλοι στο πανεπιστήμιο και με αυτό τον τρόπο συμβάλουν στις στατιστικές με φαινομενικά υψηλότερη «ασταθή απασχόληση», ενώ στην πραγματικότητα βρίσκονται οικονομικά και κοινωνικά σε καλύτερη θέση από τους διδακτορικούς φοιτητές σε άλλες χώρες που δεν εργοδοτούνται στο πανεπιστήμιο ή που δεν έχουν τη δυνατότητα για ερευνητική υποτροφία.

Στη συνέχεια ακολουθεί η ποιοτική έρευνα πεδίου που διεξήχθη με νέους ερευνητές και ακαδημαϊκούς σε τοπικό επίπεδο.

ΜΕΡΟΣ Β΄

5. Μεθοδολογία έρευνας πεδίου

Το μέρος αυτό προσδιορίζει τη μέθοδο και τους στόχους στους οποίους στηρίχθηκε η υλοποίηση της ποιοτικής έρευνας πεδίου, με ιδιαίτερη έμφαση στο σχεδιασμό. Παρουσιάζονται επίσης τα επιμέρους στάδια της ακολουθούμενης μεθοδολογίας και η πορεία διεξαγωγής της έρευνας.

5.1 Εισαγωγή

Η έρευνα πεδίου αφορά στη σκιαγράφιση των προκλήσεων και δυσκολιών που αντιμετωπίζουν σήμερα οι ερευνητές στην Κύπρο καθώς και τη διερεύνηση της συμβολής της ευρωπαϊκής χρηματοδότησης στη σταδιοδρομία τους. Στην έρευνα συμμετείχαν 24 άτομα, ηλικίας 25 – 40 ετών τα οποία ακολουθούν ακαδημαϊκή/ερευνητική πορεία στα δημόσια και ιδιωτικά πανεπιστήμια της Κύπρου.

Οι στόχοι της έρευνας πεδίου είναι οι εξής:

- Καταγραφή των προκλήσεων και δυσκολιών που αντιμετωπίζουν σήμερα οι νέοι ερευνητές στην Κύπρο
- Σκιαγράφιση των δυνατοτήτων για έρευνα στα δημόσια και ιδιωτικά πανεπιστήμια της Κύπρου
- Συμβολή της ευρωπαϊκής χρηματοδότησης στην έρευνα και την απασχόληση των νέων ερευνητών
- Διερεύνηση των αντιλήψεων των νέων ερευνητών για το μέλλον της έρευνας στην Κύπρο και τις προοπτικές σταδιοδρομίας στον ακαδημαϊκό τομέα.

Οι στόχοι της έρευνας πεδίου τέθηκαν ούτως ώστε να προκύψουν δεδομένα που να ικανοποιούν τον ερευνητικό σχεδιασμό και να βοηθήσουν στην απάντηση του βασικού ερευνητικού ερωτήματος της διπλωματικής εργασίας που αφορά τη διερεύνηση της συμβολής των ευρωπαϊκών προγραμμάτων στη σταδιοδρομία των νέων ερευνητών.

Κατά τη διάρκεια της καταγραφής των αποτελεσμάτων έγινε προσπάθεια για κατηγοριοποίηση των ερευνητών με βάση:

- Ηλικία (25 – 30, 30 – 35, 35 – 40)
- Επίπεδο σπουδών/επαγγελματική κατάσταση (πχ. Διδακτορικός, μεταδιδακτορικός, κ.α.)
- Δημόσιο/ ιδιωτικό πανεπιστήμιο
- Κλάδο επιστήμης

5.2 Μεθοδολογική προσέγγιση

Η μέθοδος που επιλέχθηκε είναι η ποιοτική μέθοδος έρευνας (qualitative research method) καθώς θα εξυπηρετούσε καλύτερα το σκοπό της έρευνας που είναι η διερεύνηση των μη μετρήσιμων διαστάσεων της κοινωνικής πραγματικότητας. Η μέθοδος αυτή μπορεί να συμβάλει στην καλύτερη κατανόηση και ερμηνεία των βιωμάτων των συμμετεχόντων. Η μέθοδος της ποιοτικής έρευνας στοχεύει στην κατανόηση και τη διερεύνηση της εμπειρίας των ατόμων που χαρακτηρίζεται από λεπτομέρεια και βάθος (Ιωσηφίδης, 2008).

Η βασική διαφορά που τη διακρίνει από την ποσοτική μέθοδο έρευνας (quantitative research method) , έγκειται στο γεγονός ότι, ενώ η ποσοτική μέθοδος συλλογής δεδομένων επιτρέπει να ερευνηθεί «τι συμβαίνει», να επιβεβαιωθεί, δηλαδή η εμφάνιση ή μη ενός κοινωνικού φαινομένου, η ποιοτική μέθοδος επιτρέπει να εξεταστεί το «γιατί συμβαίνει». Το βασικό μεθοδολογικό εργαλείο για τη συλλογή των δεδομένων ήταν η συνέντευξη σε βάθος (in depth interview). Ο λόγος που επιλέχθηκε η μέθοδος της συνέντευξης ήταν η παραγωγή και η συλλογή όσο το δυνατόν πλουσιότερων δεδομένων για τις εμπειρίες, τις αντιλήψεις και τις προσδοκίες των ατόμων. Παρόλα αυτά, ένα από τα μειονεκτήματα της ποιοτικής έρευνας είναι ότι αφορά σε μικρά δείγματα και χαρακτηρίζεται από σχετικά περιορισμένες δυνατότητες γενίκευσης (Ιωσηφίδης, 2008).

5.3 Σχεδιασμός του οδηγού συνέντευξης

Ο οδηγός συνέντευξης ήταν ημιδομημένος και περιλάμβανε μια σειρά από θεματικές περιοχές και ερωτήσεις. Ο σχεδιασμός έγινε προσεκτικά τόσο όσον αφορά το περιεχόμενο των ερωτήσεων το οποίο, βρίσκεται σε συνάρτηση με το σκοπό της έρευνας και τα ερευνητικά ερωτήματα, όσο και ως προς τη σειρά των ερωτήσεων.

Ο οδηγός συνέντευξης διαμορφώθηκε με τέτοιο τρόπο ώστε να διασφαλίσει τη βέλτιστη συνεργασία μεταξύ του ερευνητή και των συμμετεχόντων. Κατά το σχεδιασμό λήφθηκαν υπόψη οι βασικές τεχνικές που υιοθετούνται από την επιστημονική βιβλιογραφία και την υλοποίηση ερευνών πεδίου.

Οι πλείστες ερωτήσεις είχαν ανοικτή μορφή, και δόθηκε ιδιαίτερη έμφαση στη σαφήνεια της διατύπωσης των ερωτήσεων προκειμένου οι προτάσεις να ερμηνεύονται με τον ίδιο τρόπο από το σύνολο των συμμετεχόντων. Τα δημογραφικά στοιχεία συμπεριλήφθηκαν στην αρχή του οδηγού συνέντευξης για να βοηθήσουν την ερευνήτρια στην καλύτερη κατανόηση του κοινωνικού και ακαδημαϊκού υπόβαθρου των συμμετεχόντων.

Κατά τη διάρκεια της διεξαγωγής των συνεντεύξεων κάποιες από τις ερωτήσεις τροποποιήθηκαν, άλλες παραλήφθηκαν και προστέθηκαν νέες οι οποίες αντανακλούσαν ζητήματα και διαδικασίες που αναδείχθηκαν από τους συμμετέχοντες.

Ετοιμάστηκε επίσης ένα συνοδευτικό έγγραφο με τη λεπτομερή και σαφή ενημέρωση για τις διαδικασίες και τους στόχους της έρευνας και η φόρμα συναίνεσης για την εθελοντική συμμετοχή των ατόμων που θα λαμβάναν μέρος.

5.4 Πιλοτική εφαρμογή της έρευνας

Πριν την επίσημη έναρξη της έρευνας, προηγήθηκαν πιλοτικές συνεντεύξεις με τρεις (3) ερευνητές διαφορετικής ηλικίας και επιστημονικού κλάδου, εκ των οποίων οι δύο ήταν έμπειροι στον τομέα. Η συμμετοχή των εν λόγω ερευνητών στην πιλοτική έρευνα υπήρξε ιδιαίτερα σημαντική καθώς συνέβαλαν με χρήσιμα σχόλια και ανατροφοδότηση για τη βελτίωση του οδηγού και τη διαδικασία της συνέντευξης γενικότερα.

Οι θεματικές περιοχές και οι ερωτήσεις του οδηγού συνέντευξης συζητήθηκαν επίσης με ακαδημαϊκούς, λειτουργούς για θέματα έρευνας και με μια δημοσιογράφο η οποία είχε εμπειρία στη βιοματική έρευνα.

Μέσα από την πιλοτική έρευνα τα εργαλεία συλλογής δεδομένων δοκιμάστηκαν για την εγκυρότητα και την αξιοπιστία τους.

5.5 Διεξαγωγή της ποιοτικής έρευνας πεδίου

Από τις 8 Ιανουαρίου 2018 μέχρι τις 8 Μαρτίου 2018 πραγματοποιήθηκαν συνολικά 24 συνεντεύξεις με ερευνητές ηλικίας από 25 – 40 ετών. Ο αριθμός των συνεντεύξεων που προτείνεται από τη βιβλιογραφία είναι 20 – 30 άτομα. Ο αριθμός των συνεντεύξεων εξαρτάται από την αντιπροσωπευτικότητα που εξασφαλίζεται από την ποιοτική σύσταση της ομάδας που αποτελεί το δείγμα ενώ δεν είναι ανάγκη να είναι μεγάλος εφόσον ελλοχεύει ο κίνδυνος του «πληροφοριακού κορεσμού» (Τζαφέα, 2017).

Οι συνεντεύξεις ξεκίνησαν με αρχικό δείγμα 15 ατόμων από το Πανεπιστήμιο ηλικίας 25 – 37 ετών. Ο λόγος επιλογής του δημοσίου πανεπιστημίου για την υλοποίηση της έρευνας αυτής είναι ότι εργοδοτεί ένα μεγάλο αριθμό ερευνητών, έχοντας ως στρατηγικό στόχο να αυξήσει σημαντικά τον αριθμό αυτό μέχρι το 2020.

Οι συνεντεύξεις με ερευνητές από το δημόσιο ολοκληρώθηκαν μέχρι το τέλος Ιανουαρίου 2018, και έτσι λήφθηκε η απόφαση η έρευνα να συνεχιστεί και τον επόμενο μήνα με συνεντεύξεις από ερευνητές ή ακαδημαϊκούς (ηλικίας μέχρι 40 ετών) από τα ιδιωτικά πανεπιστήμια.

Η απόφαση αυτή ήταν παρακινούμενη από το γεγονός ότι η έρευνα πεδίου θα παρουσιαζόταν τον Απρίλιο του 2018 σε συνέδριο με θέμα τη Δημόσια και Ιδιωτική Εκπαίδευση. Επομένως κρίθηκε σκόπιμο να συμπεριληφθούν και άτομα από τα ιδιωτικά πανεπιστήμια. Εκτός αυτού, κατά τη διάρκεια των συνεντεύξεων διαπιστώθηκε ότι η έρευνα θα ήταν μεροληπτική και μη – αντιπροσωπευτική αν συμπεριλαμβάνονταν άτομα μόνο από το δημόσιο πανεπιστήμιο.

Το τελικό δείγμα συμπεριλάμβανε άτομα τα οποία προέρχονταν από ένα (1) δημόσιο πανεπιστήμιο και δύο (2) ιδιωτικά πανεπιστήμια της Κύπρου. Έγινε προσπάθεια προσέγγισης ατόμων και από άλλα πανεπιστήμια, όμως οι συνεντεύξεις δεν ήταν εφικτό να γίνουν λόγω απόστασης και του περιορισμένου χρόνου υλοποίησης της έρευνας.

5.6 Δειγματοληψία χιονοστιβάδας

Η επιλογή του δείγματος των συμμετεχόντων έγινε μέσα από τη μέθοδο της χιονοστιβάδας (snowball sampling). Οι ίδιοι οι συμμετέχοντες οδήγησαν στον εντοπισμό και άλλων υποψήφιων συμμετεχόντων στην ερευνητική διαδικασία, αξιοποιώντας τα ερευνητικά και ακαδημαϊκά τους δίκτυα. Η στρατηγική της δειγματοληψίας περιλάμβανε και το στόχο συμπερίληψης στο δείγμα και συμμετεχόντων με διαφορετικά χαρακτηριστικά από αυτά των αρχικών επαφών ώστε να σχηματιστεί όσο το δυνατόν πιο ολοκληρωμένη εικόνα του υπό μελέτη θέματος. Συμπεριλήφθηκαν άτομα από τις επιστήμες μηχανικής, θετικές επιστήμες, ανθρωπιστικές και κοινωνικές επιστήμες.

Η επάρκεια στην δειγματοληψία αποδείχθηκε μέσα από τον κορεσμό στη συλλογή των δεδομένων (Morse, 1991). Ο κορεσμός δείχνει ότι έχουν συγκεντρωθεί επαρκή δεδομένα που καλύπτουν τις πτυχές του υπό διερεύνηση φαινομένου (Morse et al., 2002).

Το τελικό δείγμα των ατόμων που συμμετείχαν στην έρευνα πεδίου, περιλαμβάνει άτομα που κάνουν διδακτορικές σπουδές ή εργάζονται σε κυπριακά πανεπιστήμια ή ερευνητικά κέντρα πανεπιστημίων. Οι συμμετέχοντες είναι ηλικίας μεταξύ 25 – 40 ετών. Η πλειοψηφία των συμμετεχόντων είχαν κυπριακή καταγωγή. Το δείγμα συμπεριλαμβάνει επίσης ένα μικρό αριθμό ερευνητών με ελληνική καταγωγή.

Παρακάτω ακολουθούν δημογραφικά/στατιστικά στοιχεία όσον αφορά τις συνεντεύξεις που πραγματοποιήθηκαν.

5.7 Πίνακας με συνολικά στοιχεία συμμετεχόντων

Σύνολο ατόμων που συμμετείχαν στην έρευνα: 24

Φύλο: Άρρεν: 7, Θήλυ: 17

Ηλικία: 25 – 40 ετών (μέσος όρος ηλικίας: 33)

Κλάδοι επιστήμης από τους οποίους προέρχονται:

- Επιστήμες μηχανικής: 3
- Ανθρωπιστικές επιστήμες: 8
- Κοινωνικές επιστήμες: 8
- Θετικές επιστήμες: 5

Κατά την παρούσα φάση βρίσκονται:

- Δημόσιο Πανεπιστήμιο: 15
- Ιδιωτικό Πανεπιστήμιο: 9

Σημείωση: 7 από τους 24 έχουν εμπειρία από σπουδές/έρευνα/ ή διδασκαλία και από το δημόσιο και από το ιδιωτικό πανεπιστήμιο.

Θέση/Ιδιότητα:

- Επίκουροι καθηγητές: 1
- Λέκτορες: 1
- Λέκτορες μερικής απασχόλησης (part – time): 1
- Επισκέπτες λέκτορες: 1
- Ειδικοί Επιστήμονες: 3
- Μεταδιδακτορικοί ερευνητές: 7
- Ερευνητικοί/μεταπτυχιακοί συνεργάτες: 4
- Διδακτορικοί φοιτητές: 6

Εμπειρία στην υλοποίηση ευρωπαϊκών ερευνητικών προγραμμάτων: 13 από τους 24

Εμπειρία στη διδασκαλία: 16 από τους 24

Εμπειρία σε μεταδιδακτορική έρευνα: 8 από τους 24

Όπως διαφαίνεται πιο πάνω στο δείγμα συμπεριλήφθηκαν άτομα τα οποία συμμετείχαν σε ευρωπαϊκά ερευνητικά προγράμματα όσο και άτομα που δεν συμμετείχαν σε τέτοιου είδους προγράμματα. Αυτό έγινε για την καλύτερη διερεύνηση του βασικού ερευνητικού ζητήματος.

5.8 Επιλογή χώρου και χρόνου

Η επιλογή του χώρου και του χρόνου αν και δεν σχετίζονται άμεσα με το περιεχόμενο της συνέντευξης, είναι συχνά σημαντικοί παράγοντες για την ομαλή ολοκλήρωση της έρευνας (Τζαφέα, 2017). Για αυτό το λόγο, οι συνεντεύξεις πραγματοποιήθηκαν μετά από διευθέτηση προσωπικής συνάντησης σε ώρα, μέρα και χώρο που θα ήταν βολική για τον συμμετέχοντα, ώστε να αποφευχθεί η πιθανότητα πρόκλησης πίεσης, άγχους και αμηχανίας. Έγινε προσπάθεια τα μέρη που επιλέχθηκαν για τις συνεντεύξεις να είναι ήσυχα ώστε να εξασφαλισθεί η καλύτερη δυνατή ποιότητα ήχου άλλα και η καλύτερη δυνατή συγκέντρωση.

5.9 Συναίνεση

Τα άτομα που συμμετείχαν ήταν πρόθυμα να λάβουν μέρος και δέχτηκαν να διαθέσουν αρκετό χρόνο, περίπου 30 λεπτά, για την πραγματοποίηση της συνέντευξης. Σημαντικό στοιχείο για την επιτυχία των συνεντεύξεων ήταν και η καλή επικοινωνία και αμοιβαία συνεργασία μεταξύ των συμμετεχόντων και της ερευνήτριας. Από την πλευρά της ερευνήτριας έγινε προσπάθεια να υπάρχει κλίμα εμπιστοσύνης. Για το λόγο αυτό, δόθηκαν εξ αρχής γραπτές πληροφορίες στους συμμετέχοντες για το σκοπό της έρευνας, ώστε να μειωθεί η επιφυλακτικότητα και η ανησυχία τους, και ζητήθηκε η σχετική άδεια για να χρησιμοποιηθεί το μαγνητόφωνο και να εξασφαλισθεί η συναίνεσή τους.

Επίσης, δεδομένου του γεγονότος ότι η εμπιστευτικότητα και η ανωνυμία είναι τα δύο βασικά ηθικά ζητήματα στην έρευνα, οι συμμετέχοντες διαβεβαιώθηκαν ότι θα τηρηθεί η ανωνυμία και τα προσωπικά τους δεδομένα θα παραμείνουν απόρρητα.

Στη συνέχεια υπήρχε μια ευχαριστήρια πρόταση για την εθελοντική τους συμμετοχή στην έρευνα και το χρόνο που διέθεσαν.

5.10 Περιορισμοί της έρευνας

Είναι σημαντικό να αναφερθούν επίσης οι περιορισμοί της έρευνας οι οποίοι επηρεάζουν τα ευρήματα και τα συμπεράσματα. Όσον αφορά τη διεξαγωγή της έρευνας πεδίου ο βασικός περιορισμός ήταν ο διαθέσιμος χρόνος. (Ιανουάριος – Μάρτιος 2018).

Ένας άλλος περιορισμός είναι ότι η εν λόγω έρευνα εστιάζει στην ακαδημαϊκή έρευνα, δηλαδή την έρευνα που πραγματοποιείται στα πανεπιστήμια και τα ερευνητικά κέντρα των κυπριακών πανεπιστημίων. Στο δείγμα δεν συμπεριλήφθηκαν άτομα που ασχολούνται με την έρευνα σε ινστιτούτα, δημόσιους φορείς/οργανισμούς, επιχειρήσεις και ΜΚΟ.

Ένας ακόμη περιορισμός αφορά τις απαντήσεις των συμμετεχόντων καθώς δεν είναι εφικτό να διαπιστωθεί η ακρίβεια των πληροφοριών.

5.11 Δυσκολίες στην υλοποίηση της έρευνας

Κατά τη διάρκεια των συνεντεύξεων έγινε προσπάθεια για να παραμείνει η συζήτηση στους θεματικούς της άξονες, προκειμένου να συγκεντρωθούν τα δεδομένα που χρειάζονται. Σε κάποιες περιπτώσεις, η πορεία της συνέντευξης δεν ήταν προβλέψιμη και έγινε προσπάθεια προσαρμογής στις ανάγκες των συμμετεχόντων με τροποποιήσεις κατά τη διεξαγωγή της έρευνας.

Η εξεύρεση των ερευνητών και η διεξαγωγή συνεντεύξεων ήταν διαδικασία εξαιρετικά χρονοβόρα. Ένας μικρός αριθμός συνεντεύξεων πραγματοποιήθηκε μέσω τηλεφώνου λόγω της απόστασης.

5.12 Αξιοπιστία και εγκυρότητα

Κατά την υλοποίηση της έρευνας πεδίου έγινε προσπάθεια να διασφαλιστούν στο μέγιστο βαθμό η εγκυρότητα (validity) και η αξιοπιστία (reliability).

Ο οδηγός και τα εργαλεία για τη συλλογή των δεδομένων είχαν δοκιμαστεί κατά τη διάρκεια της πιλοτικής φάσης της έρευνας για την εγκυρότητα τους.

Χρησιμοποιήθηκαν επίσης διάφορες στρατηγικές επαλήθευσης οι οποίες βοήθησαν την ερευνήτρια να προσδιορίζει πότε πρέπει να συνεχίσει, να σταματήσει ή να κάνει τροποποιήσεις. Στην ποιοτική έρευνα, η επαλήθευση αναφέρεται στους μηχανισμούς που χρησιμοποιούνται κατά τη διάρκεια της διαδικασίας της έρευνας σε διαδοχικά στάδια και συμβάλουν στη διασφάλιση της αξιοπιστίας και της εγκυρότητας και, συνεπώς, στην αυστηρότητα (rigor) της διαδικασίας της έρευνας (Morse et al., 2002).

Παρακάτω αναφέρονται μερικές από τις στρατηγικές επαλήθευσης που χρησιμοποιήθηκαν.

- Έλεγχος από τους συμμετέχοντες (member checks)
- Έλεγχος από εξωτερικό αξιολογητή της διαδικασίας (auditor of process)
- Αναστοχαστικό ημερολόγιο (reflexive journal)

Όπως αναφέρθηκε πιο πάνω η αξιοπιστία της συγκεκριμένης έρευνας υποστηρίχθηκε μέσα από ελέγχους των συμμετεχόντων (member checks). Ως μέρος της ερευνητικής διαδικασίας και επιδιώκοντας παράλληλα σε όσο το δυνατό ισχυρότερες δεοντολογικές μεθοδολογικές επιλογές (Συμεού, 2006), η ερμηνεία και συζήτηση των ευρημάτων της έρευνας επιστράφηκαν σε μερικούς από τους συμμετέχοντες στην έρευνα με σκοπό την επαλήθευση της αξιοπιστίας τους. Με τον τρόπο αυτό, επιτεύχθηκε η επιβεβαίωση των ευρημάτων της έρευνας από τους ίδιους τους συμμετέχοντες (participant validation).

Επιπλέον, κατά τη διαδικασία της ανάλυσης των δεδομένων ζητήθηκε ανατροφοδότηση από έμπειρη καθηγήτρια στις ποιοτικές μεθόδους έρευνας.

5.13 Ανάλυση δεδομένων

Μετά την ολοκλήρωση των συνεντεύξεων ακολούθησε το στάδιο της απομαγνητοφώνησης με σκοπό την αξιόπιστη καταγραφή των δεδομένων. Τα απομαγνητοφωνημένα κείμενα κωδικοποιήθηκαν σε ευρύτερες θεματικές με βάση τα ερευνητικά ερωτήματα. Αφού συγκεντρώθηκαν και δόθηκαν τίτλοι, στη συνέχεια κατασκευάστηκαν πιο ευρείες και γενικές θεματικές περιοχές.

Είναι σημαντικό να αναφερθεί ότι η διαδικασία ανάλυσης σέβεται και προστατεύει την ανωνυμία των ατόμων που συμμετείχαν στην έρευνα.

5.14 Αναστοχασμός της ερευνητικής διαδικασίας

Η έρευνα πεδίου είχε στόχο την κατανόηση και την ερμηνεία των βιωμάτων μιας συγκεκριμένης ομάδας πληθυσμού. Ο πλούτος και το βάθος των πληροφοριών που συγκεντρώθηκαν βοήθησαν σε μεγάλο βαθμό στην επίτευξη του στόχου αυτού και στην κατανόηση του θέματος.

Η έρευνα πραγματοποιήθηκε με ένα ικανοποιητικό αριθμό συμμετεχόντων, όμως όχι με ένα απόλυτα αντιπροσωπευτικό δείγμα. Αυτό σημαίνει ότι τα ευρήματα της έρευνας δεν μπορούν να γενικευτούν με την έννοια της αντιπροσωπευτικότητας.

6. Αποτελέσματα ποιοτικής έρευνας πεδίου

Παρακάτω καταγράφονται τα βασικότερα αποτελέσματα που προέκυψαν από την ποιοτική έρευνα πεδίου με τους 24 νέους ερευνητές.

Περίληψη

Η έρευνα καταγράφει τις εμπειρίες των νέων ερευνητών στην Κύπρο και τις δυσκολίες που συναντούν στη σταδιοδρομία τους στο χώρο της έρευνας. Μέσα από την έρευνα πεδίου αναδύονται ζητήματα όπως οι περιορισμένες δυνατότητες χρηματοδότησης, η επισφάλεια στην αγορά εργασίας, το αίσθημα οικονομικής αβεβαιότητας κ.ά. Η έρευνα στοχεύει να διερευνήσει επίσης το αντίκτυπο που έχουν τα ευρωπαϊκά προγράμματα στη σταδιοδρομία των ερευνητών. Διερευνώνται επίσης οι λόγοι που αποτρέπουν τους ερευνητές και τους νέους ηλικιακά ακαδημαϊκούς να συμμετέχουν σε εξωτερικά ερευνητικά προγράμματα.

Σημείωση: Τα ονόματα των συνεντευξιζόμενων δεν συμπεριλαμβάνονται στην έρευνα και τη διπλωματική εργασία προκειμένου να διατηρηθεί το απόρρητο των συμμετεχόντων.

6.1 Ακαδημαϊκές διαδρομές

Για την πλειοψηφία των νέων ερευνητών βασικό κίνητρο για την ενασχόληση με την έρευνα ήταν η αγάπη για την έρευνα και η επαγγελματική προοπτική για να συνεχίσουν στον ακαδημαϊκό χώρο. Για τους περισσότερους, η παραμονή ή η επιστροφή στην Κύπρο για να συνεχίσουν την ακαδημαϊκή/ερευνητική τους σταδιοδρομία ήταν συνειδητή επιλογή. Μια από τις μεταδιδακτορικές ερευνήτριες αναφέρει χαρακτηριστικά: *«Η Κύπρος είναι η πατρίδα μου και ήθελα να επιστρέψω. Και ήθελα να προσφέρω στο πανεπιστήμιο».*

Διδακτορικές σπουδές

Η πλειοψηφία των ερευνητών, και συγκεκριμένα 21 από τους 24, κατείχαν διδακτορικό τίτλο σπουδών από κυπριακό πανεπιστήμιο ή από πανεπιστήμιο του εξωτερικού, είτε βρίσκονταν στο τελευταίο στάδιο των διδακτορικών τους σπουδών στην Κύπρο.

Τα άτομα που επέλεξαν να πραγματοποιήσουν το διδακτορικό τους σε δημόσιο πανεπιστήμιο της Κύπρου, δηλαδή 7 από τους 24, ανέφεραν ότι οι λόγοι που καθόρισαν την επιλογή τους αυτή ήταν η εξοικείωση με το δημόσιο πανεπιστήμιο, το υψηλό επίπεδο γνώσεων και οι ερευνητικές δυνατότητες που προσφέρει το δημόσιο πανεπιστήμιο, καθώς και η αξία του διδακτορικού τίτλου που θα τους βοηθούσε στη μετέπειτα επαγγελματική τους πορεία.

Τα ευρήματα δείχνουν τις προσδοκίες από τις διδακτορικές σπουδές, οι οποίες περιστρέφονται αφενός γύρω από την εξεύρεση καλύτερης εργασίας, αλλά από την άλλη συνδέονται και με κοινωνικές παραμέτρους. Η επόμενη μαρτυρία έχει ενδιαφέρον καθώς συνδέει την απόκτηση διδακτορικού τίτλου από το δημόσιο πανεπιστήμιο με το θέμα του κοινωνικού κύρους και του προσωπικού γοήτρου:

«Και μόνο το κύρος που σου δίνει να τελειώσεις το διδακτορικό σου σε δημόσιο πανεπιστήμιο ήταν το κίνητρο της απόφασής μου.» Διδακτορική φοιτήτρια, δημόσιο παν/μιο, ανθρωπιστικές επιστήμες.

Ένας ακόμη λόγος που ανέφεραν οι διδακτορικοί φοιτητές του δημοσίου πανεπιστημίου ήταν η καλή επικοινωνία που είχαν με τον καθηγητή τους, και αυτό ήταν σημαντικός παράγοντας για να συνεχίσουν με διδακτορικές σπουδές στο δημόσιο πανεπιστήμιο.

«Στο πανεπιστήμιο η μόνη οδός για να κάνω έρευνα είναι το εργαστήριο μου λόγω της πρωτοβουλίας της επόπτριας η οποία ήθελε να με υποστηρίξει» Διδακτορικός φοιτητής, δημόσιο παν/μιο, κοινωνικές επιστήμες.

Όσον αφορά τους διδακτορικούς φοιτητές που πραγματοποιούν το διδακτορικό τους σε ιδιωτικό πανεπιστήμιο της Κύπρου, η επιλογή τους αυτή καθορίστηκε από τη διαθεσιμότητα των προγραμμάτων σπουδών καθώς κάποια από τα διδακτορικά προγράμματα σπουδών δεν προσφέρονται στο δημόσιο πανεπιστήμιο, και την περίοδο έναρξης του προγράμματος.

Στήριξη από οικογένεια

Αρκετοί από τους ερευνητές ανέφεραν ότι κατά τη διάρκεια του διδακτορικού τους είχαν οικονομική υποστήριξη από την οικογένεια τους και αυτό ήταν σημαντικό για να ολοκληρώσουν με επιτυχία τις σπουδές τους. Μέσα από τις συνεντεύξεις διαφάνηκε επίσης ότι η ηθική υποστήριξη από την οικογένεια και τους φίλους είναι ένας σημαντικός παράγοντας που βοηθά στη διατήρηση της καλής ψυχολογίας των ερευνητών ούτως ώστε να συνεχίσουν το ερευνητικό τους έργο.

«Πρέπει να είσαι 100% στην έρευνα. Αν δεν έχεις τους πόρους και την οικονομική στήριξη από την οικογένεια, δεν μπορείς να ανταπεξέλθεις διαφορετικά» Ερευνητική συνεργάτης, δημόσιο παν/μιο, ανθρωπιστικές επιστήμες.

6.2 Προκλήσεις, προβλήματα και ανησυχίες

Δυνατότητες εργοδότησης

Τα ευρήματα της έρευνας δείχνουν ότι μια από τις μεγαλύτερες προκλήσεις που αντιμετωπίζουν οι νέοι ερευνητές είναι η επισφάλεια στην αγορά εργασίας. Η αβεβαιότητα όσον το επαγγελματικό τους μέλλον φαίνεται να ανησυχεί αρκετούς από τους συμμετέχοντες στην έρευνα. Αρκετοί από τους ερευνητές βρίσκονται σε προγράμματα/ερευνητικά έργα με συμβόλαιο ορισμένης διάρκειας. Αυτό δημιουργεί ένα είδος ανασφάλειας καθώς δεν γνωρίζουν αν μέχρι τη λήξη του προγράμματος/έργου που βρίσκονται, θα μπορούν να επεκτείνουν το συμβόλαιο τους ή θα έχουν εξασφαλίσει κάποια νέα εργασία/πρόγραμμα για να συνεχίσουν στον ερευνητικό/ακαδημαϊκό τομέα.

Ένας από τους μεταδιδακτορικούς ερευνητές του δημοσίου πανεπιστημίου αναφέρει πως οι ανησυχίες τους ταυτίζονται με το γεγονός ότι *«δεν διαφαίνεται στον ορίζοντα να ανοίγουν μόνιμες θέσεις για να υπάρχει κάποια ασφάλεια στην εργοδότηση»*.

Μέσα από τις συνεντεύξεις φαίνεται ότι οι ερευνητές χρησιμοποιούν συχνά λέξεις όπως «ασφάλεια», αλλά για να δείξουν ότι είναι ένα στοιχείο που τους λείπει στην επαγγελματική τους ζωή.

Οι ερευνητές αντιμετωπίζουν συνεχώς την αβεβαιότητα. Όπως αναφέρει ένας ερευνητής ο οποίος επέστρεψε πρόσφατα στην Κύπρο *«Οι θέσεις στον ιδιωτικό τομέα δεν είναι πολλές, άρα οποιαδήποτε στιγμή μπορείς να μείνεις άνεργος αν δεν έχεις funding από κάποιο πρόγραμμα»*.

Παρόλα αυτά, ένας αριθμός ερευνητών ανέφερε ότι δεν θα άφηνε την έρευνα για εξεύρεση κάποιας άλλης εργασίας καθώς αυτό δεν θα ικανοποιούσε τις επαγγελματικές και προσωπικές τους φιλοδοξίες.

Έλλειψη χρηματοδότησης

Οι περιορισμένοι πόροι για χρηματοδότηση της έρευνας είναι επίσης ένα από τα μεγαλύτερα προβλήματα που αντιμετωπίζουν σήμερα οι ερευνητές όσον αφορά την πραγματοποίηση της έρευνας τους. Μια διδακτορική φοιτήτρια (ιδιωτικό παν/μιο, κοινωνικές επιστήμες) επεσήμανε πως *«αν δεν υπάρχει το funding δεν υπάρχουν για κανέναν ευκαιρίες»*.

Μια από τις μεταδιδακτορικές ερευνήτριες αναφέρθηκε στα εσωτερικά προγράμματα χρηματοδότησης των πανεπιστημίων, αναφέροντας ότι είναι θετικό που υπάρχουν αυτές οι ευκαιρίες, όμως εξακολουθούν να είναι περιορισμένες. *«Είναι μια ένεση μέχρι να συνεχίσεις»*, ανέφερε.

Ένα από τα θέματα που αναφέρθηκε επίσης είναι ότι υπάρχει η μεροληψία όσον αφορά τους κλάδους που δίνεται η χρηματοδότηση. Η πλειοψηφία των ερευνητών από τις κοινωνικές και ανθρωπιστικές επιστήμες ανέφεραν ότι δυσκολότερα μπορούν να διεκδικήσουν ερευνητικά κονδύλια σε σύγκριση με άλλους κλάδους όπως αυτούς των θετικών επιστημών και μηχανικής.

«Δυστυχώς με την κρίση, οι ανθρωπιστικές επιστήμες είναι οι πρώτες που γίνονται αποκοπές, το βλέπουμε και από πανεπιστήμια του εξωτερικού. Είναι μια ακόμη πρόκληση που αντιμετωπίζουμε εμείς στην έρευνα» Μεταδιδακτορική ερευνήτρια, δημόσιο παν/μιο, ανθρωπιστικές επιστήμες

Η πλειοψηφία των ερευνητών που προέρχονται από τις ανθρωπιστικές και κοινωνικές επιστήμες συμφώνησαν ότι θα ήταν δικαιότερο αν υπήρχε καλύτερη κατανομή όσον αφορά τους πόρους που δίνονται στους διάφορους επιστημονικούς κλάδους. Αναφέρθηκε επίσης ότι χρειάζεται να γίνει απλοποίηση της διαδικασίας πρόσβασης στη χρηματοδότηση αλλά και η δυνατότητα να εργοδοτούνται και άτομα που δεν κατέχουν διδακτορικό τίτλο.

Το θέμα της χρηματοδότησης της έρευνας θα αναφερθεί εκτενέστερα και στη συνέχεια.

Πολιτική για την έρευνα

Όσον αφορά την πολιτική για την έρευνα παρότι δεν συμπεριλήφθηκε μέσα στις ερωτήσεις του οδηγού, ένας αριθμός ερευνητών αναφέρθηκε στην ανυπαρξία μιας πολιτικής ή στρατηγικής που να υποστηρίζει έμπρακτα τους νέους ερευνητές στην Κύπρο.

«Δεν υπάρχει πολιτική στρατηγική για έρευνα στην Κύπρο για υποστήριξη των ερευνητών. Δεν υπάρχει χρηματοδότηση. Ότι κάνεις θα το κάνεις μόνος σου και με

πολύ κόπο. Θα το ψάξεις μόνος σου. Και η έρευνα δεν είναι κάτι επιπλέον. Είναι η δουλειά σου η έρευνα». Λέκτορας, Ιδιωτικό παν/μιο, θετικές επιστήμες.

Ερευνητικές υποδομές

Όσον αφορά τις δυσκολίες που αντιμετωπίζουν οι ερευνητές σε πρακτικό επίπεδο, αρκετοί ανέφεραν ότι στον κλάδο τους υπάρχει έλλειψη υποδομών και εργαστηριακού εξοπλισμού, ή αν υπάρχει χρειάζεται αναβάθμιση.

Η έλλειψη σύγχρονων μηχανημάτων δεν επιτρέπει σε αρκετούς από τους ερευνητές να συνεχίσουν την έρευνα τους και να αναβαθμίσουν τις γνώσεις και τις δεξιότητες τους. Συγκεκριμένα, μια από τις μεταδιδακτορικές ερευνήτριες (δημόσιο παν/μιο, ανθρωπιστικές επιστήμες) από το δημόσιο πανεπιστήμιο ανέφερε: *«Νιώθω ότι παραμένουμε στάσιμοι στην Κύπρο γιατί δεν υπάρχουν οι πηγές και οι ευκαιρίες για αναβάθμιση ή ανανέωση των γνώσεων μας».*

«Υποδομές δεν υπάρχουν. Για παράδειγμα δεν μπορώ να πάρω μετρήσεις από τη στιγμή που δεν έχουμε τις υποδομές και τα εργαστήρια. Έτσι όπως είναι τα πράγματα τώρα πρέπει να δουλέψεις με τα λιγοστά μέσα που σου παρέχονται». Διδακτορική φοιτήτρια, ιδιωτικό παν/μιο, κοινωνικές επιστήμες.

«Αν υπήρχαν περισσότερα μηχανήματα, θα βελτιωνόταν το επίπεδο της έρευνας» Μεταδιδακτορικός ερευνητής, δημόσιο παν/μιο, επιστήμες μηχανικής.

Παρόλα αυτά, υπάρχουν ερευνητές από κάποιους κλάδους σπουδών που δεν αντιμετωπίζουν αυτό το πρόβλημα, αναφέροντας ότι είναι ικανοποιημένοι από τις υποδομές που τους προσφέρει το πανεπιστήμιο για την έρευνα τους.

«Χρειαζόμουν υποδομή τεχνολογίας σχεδόν πάντοτε, και το υποστήριζε το πανεπιστήμιο. Σε σχέση με άλλα πανεπιστήμια του εξωτερικού που είδα, το κυπριακό πανεπιστήμιο είναι πάρα πολύ καλά τεχνολογικά καταρτισμένο, έχει πολύ περισσότερα» Ειδική επιστήμονας, δημόσιο παν/μιο, ανθρωπιστικές επιστήμες.

Διάρκεια ερευνητικών έργων

Η διάρκεια των ερευνητικών έργων αποτελεί επίσης μια από τις ανησυχίες των ερευνητών καθώς η συμμετοχή σε αυτά αποτελεί την κύρια πηγή του εισοδήματός τους. Για πολλούς η δουλειά του ερευνητή είναι ένα *«συνεχές κινηγητό»* προγραμμάτων όπως χαρακτήρισε ένας από τους μεταδιδακτορικούς ερευνητές.

Καθώς τα ερευνητικά αυτά έργα διαρκούν συνήθως από 1 μέχρι 5 χρόνια αρκετοί από αυτούς δήλωσαν πως η συνεχής αναζήτηση προγραμμάτων και η συγγραφή νέων προτάσεων είναι μια χρονοβόρα διαδικασία.

«Τώρα είσαι με ένα συμβόλαιο, είναι ψυχοφθόρο, δεν μπορείς μια ζωή να ζεις έτσι» Μεταδιδακτορικός ερευνητής, δημόσιο παν/μιο, επιστήμες μηχανικής.

«Είναι μια χρονοβόρα διαδικασία να κάνεις συνέχεια αιτήσεις. Κάνεις δέκα και αν είσαι τυχερός μπορεί να πετύχεις τη μια. Αντί να παράγεις έργο, σπαταλάς χρόνο στο να γράφεις προτάσεις». Μεταδιδακτορική ερευνήτρια, δημόσιο παν/μιο, ανθρωπιστικές επιστήμες.

Αξιοποίηση ερευνητικών αποτελεσμάτων

Μια ακόμη ανησυχία των ερευνητών είναι η αξιοποίηση των αποτελεσμάτων και η βιωσιμότητα της έρευνας τους. Όπως αναφέρει μια από τις μεταδιδακτορικές ερευνήτριες (δημόσιο παν/μιο, επιστήμες μηχανικής) *«η έρευνα σου δεν έχει ανταπόκριση μετά»,* εννοώντας ότι δεν υπάρχει εμπορική αξιοποίηση των αποτελεσμάτων της έρευνας. *«Χρειάζεται να υπάρχει διασύνδεση του πανεπιστημίου με τον ιδιωτικό τομέα»* πρόσθεσε.

Μια νεαρή ακαδημαϊκός (ιδιωτικό παν/μιο, θετικές επιστήμες) αναφέρθηκε στην έλλειψη τεχνογνωσίας σε θέματα ίδρυσης spin-off εταιρειών από τα πανεπιστήμια και κατοχύρωσης μιας πατέντας. Ανέφερε ότι δεν υπάρχει η κατάλληλη υποστήριξη από τα πανεπιστήμια προς τους νέους ερευνητές ώστε να μπορούν να αξιοποιήσουν εμπορικά τα αποτελέσματα της έρευνας τους. Αναφέρθηκε επίσης στην εμπειρία της από το εξωτερικό: *«Υπήρχαν γραφεία τα οποία μπορούσαν να αναλάβουν τα θέματα των πατεντών. Εγώ συμμετείχα σε δυο πατέντες σε πανεπιστήμια του εξωτερικού. Εκεί βλέπουν ότι μια ιδέα που βγαίνει από το εργαστήριο μπορεί να έχει εφαρμογή που να έχει και οικονομικό όφελος. Στην Κύπρο δεν μπορείς να κάνεις το ίδιο πράγμα. Πιστεύω ότι τα πανεπιστήμια πρέπει να έχουν ειδικά γραφεία για κατοχύρωση των πατεντών».*

Συμβόλαια ερευνητών

Πολλοί από τους συμμετέχοντες στην έρευνα αναφέρθηκαν στο συμβόλαιο τους το οποίο για τους περισσότερους είναι ορισμένης διάρκειας. Πολλοί εξέφρασαν ότι είναι δυσαρεστημένοι από πλευράς ωφελημάτων και αμοιβής. Αρκετοί ανέφεραν επίσης ότι έχουν πολύ μεγαλύτερο φόρτο εργασίας από αυτόν που προνοείται στο συμβόλαιο τους.

«Σε τούτο το κομμάτι ξεκινούν τα παράπονα μας από το πανεπιστήμιο. Το συμβόλαιο μου είναι άδικο. Ενώ συμμετέχω και κάνω πολλά πράγματα - συγγραφή έργων, διδακτικά καθήκοντα, κ.ά., εντούτοις σου λένε αυτός είναι ο μισθός σου. Δεν σε αφήνουν να δουλέψεις πουθενά αλλού. Πρέπει να περιμένεις να τελειώσει το ένα συμβόλαιο για να ξεκινήσεις σε άλλο έργο» Μεταδιδακτορική ερευνήτρια, δημόσιο παν/μιο, ανθρωπιστικές επιστήμες.

«Δουλεύω σχεδόν διπλάσιες ώρες από ότι προνοείται στο συμβόλαιο μου» Μεταδιδακτορική ερευνήτρια, δημόσιο παν/μιο, κοινωνικές επιστήμες.

Μέσα από τις συνεντεύξεις διαφάνηκε ότι τα εργασιακά δικαιώματα των ερευνητών είναι περιορισμένα και το επάγγελμα τους δεν είναι κατοχυρωμένο. Υπάρχει μεγάλο

περιθώριο μέχρι να εξασφαλιστούν οι ερευνητές όσον αφορά τις κοινωνικές ασφάλισεις, την ιατροφαρμακευτική περίθαλψη, τις διευκολύνσεις όσον αφορά τη μητρότητα κ.ά.

«Μέχρι τώρα προσφέρουμε πολλά, αλλά οι θέσεις δεν είναι κατοχυρωμένες. Αυτό αντανακλάται και στα συμβόλαια μας, δεν έχουμε τα ίδια δικαιώματα όπως και οι υπόλοιποι. Για παράδειγμα δεν έχουμε ιατροφαρμακευτική περίθαλψη. Αμειβόμαστε σχετικά χαμηλά. Το συμβόλαιο που έχω είναι μερικής απασχόλησης και δεν μπορείς να κάνεις άλλη δουλειά. Και δουλεύεις περισσότερο εννοείται.» Μεταδιδακτορική ερευνήτρια, δημόσιο παν/μιο, ανθρωπιστικές επιστήμες.

Αρκετοί ερευνητές αναφέρθηκαν επίσης στο έργο της Συντεχνίας Διδακτορικών Επιστημόνων Διδασκαλίας και Έρευνας (ΔΕΔΕ) ως μιας σημαντικής πρωτοβουλίας που προασπίζεται τα δικαιώματα των ερευνητών στην Κύπρο.

«Υπάρχουν πολλοί ερευνητές και μέλη της ΔΕΔΕ οι οποίοι αγωνίζονται για βασικά δικαιώματα και οι οποίοι αμείβονται εξαιρετικά λίγο για το έργο το οποίο παράγουν» Μεταδιδακτορικός ερευνητής, δημόσιο παν/μιο, κοινωνικές επιστήμες.

Με τη βελτίωση των συμβολαίων *«θα βελτιωθούν και οι δυνατότητες των ερευνητών και οι συνθήκες στις οποίες δουλεύουν»* ανέφερε χαρακτηριστικά μια από τις μεταδιδακτορικές ερευνήτριες η οποία εργάζεται περισσότερο από 10 χρόνια στο δημόσιο πανεπιστήμιο.

Μια από τις ερευνήτριες (δημόσιο παν/μιο, θετικές επιστήμες) εισηγήθηκε ότι χρειάζεται οι ερευνητές να έχουν ένα βασικό μισθό για να μπορούν να αφοσιωθούν στη συγγραφή προτάσεων και την παραγωγή έρευνας, χωρίς να νιώθουν την ανασφάλεια ότι ο μισθός τους εξαρτάται από τα προγράμματα που θα εγκριθούν. Επιπρόσθετα, ένας βασικός μισθός θα τους βοηθούσε στην αύξηση της παραγωγικότητας και την καλύτερη συγκέντρωση στους στόχους της ομάδας καθώς όπως ανέφερε όταν αναζητάνε συνεχώς εργασία η ομάδα διασπάται και αυτό έχει αρνητικό αντίκτυπο.

Αναζήτηση διεξόδου

Το γεγονός ότι εργάζονται σε επισφαλείς θέσεις εργασίας, με συμβόλαια ορισμένης διάρκειας οδηγεί πολλούς από τους ερευνητές να σκέφτονται να εγκαταλείψουν την έρευνα για κάτι πιο σταθερό.

«Αν δεν έχεις μόνιμο συμβόλαιο σαν ερευνητής έρχεσαι στο σημείο που θα πρέπει πλέον να δεις πως να εξασφαλιστείς οικονομικά» Μεταδιδακτορική ερευνήτρια δημόσιο παν/μιο, ανθρωπιστικές επιστήμες.

Ένας από τους μεταδιδακτορικούς ερευνητές ανέφερε ότι για όσους επιθυμούν να παραμείνουν στον τομέα της έρευνας στην Κύπρο η επιλογή είναι να προσαρμοστούν. *«Αν θα μπεις σε αυτό τον κόσμο που θα κυνηγάς συνεχώς μεγάλα*

προγράμματα όσον αφορά το επίπεδο του μισθού, τότε είναι αρνητικό. Θα πρέπει πλέον να προσαρμόζεσαι, κατά κάποιον τρόπο να βολεύεσαι και με προγράμματα τα οποία δεν θα είναι και τόσο καλά αμειβόμενα, αλλά αυτά είναι επιλογές».

Προσωπική ζωή

Η ισορροπία μεταξύ έρευνας – προσωπικής ζωής ήταν ακόμη ένα από τα θέματα που συζητήθηκε με μερικούς από τους ερευνητές. Παρόλα αυτά, διαφάνηκε ότι η ισορροπία αυτή είναι δύσκολο να επιτευχθεί, με την έρευνα να «κερδίζει» το μεγαλύτερο μέρος του χρόνου των ερευνητών.

«Είναι κάτι που μου αρέσει η έρευνα και ήθελα να αφοσιωθώ σε αυτό τον τομέα. Αλλά η έρευνα δεν σου αφήνει χρονικό περιθώριο να ασχοληθείς με κάτι άλλο» Μεταδιδακτορική ερευνήτρια, δημόσιο παν/μιο, επιστήμες μηχανικής.

Ένας από τους μεταδιδακτορικούς ερευνητές άνω των 35 ετών ανέφερε με συμβουλευτικό τρόπο ότι είναι σημαντικό να υπάρχει μια ισορροπία μεταξύ της έρευνας και της προσωπικής ζωής. *«Δεν μπορείς να είσαι μόνο καλός ερευνητής, πρέπει να είσαι καλός και στην προσωπική σου ζωή, αλλιώς κάποια στιγμή θα φτάσεις σε ένα σημείο που δεν θα έχεις ζωή, θα έχεις μόνο τις δημοσιεύσεις σου».*

Παρόλα αυτά, μέσα από την έρευνα παρατηρήθηκε ότι η επισφάλεια που υπάρχει στην αγορά εργασίας και οι περιορισμένες δυνατότητες χρηματοδότησης δεν επιτρέπουν σε αρκετούς από τους ερευνητές να προχωρήσουν στην προσωπική τους ζωή.

«Δεν μπορείς να κάνεις τίποτε στην προσωπική σου ζωή αν δεν έχεις χρηματοδότηση. Γιατί δεν ξέρεις που θα είσαι σε δυο μήνες αν δεν έχεις δουλειά». Διδακτορικός φοιτητής, δημόσιο παν/μιο, κοινωνικές επιστήμες.

Αρκετοί από τους ερευνητές ανέφεραν ότι πλέον είναι δυσκολότερο για αυτούς να μετακινηθούν για έρευνα ή γενικότερα εξεύρεση εργασίας στο εξωτερικό γιατί επιθυμούν να δημιουργήσουν την οικογένεια τους στην Κύπρο.

«Στο τέλος σαν νέοι ερευνητές αναγκαζόμαστε να φεύγουμε. Αλλά, κάποιοι έχουν οικογένειες και δεν μπορούν να φύγουν, άλλοι σχεδιάζουμε να κάνουμε οικογένεια που πάλι δεν μπορείς να φύγεις, άρα δεν είναι τόσο εύκολο να κάνεις αυτό που θέλεις» Μεταδιδακτορική ερευνήτρια, δημόσιο παν/μιο, κοινωνικές επιστήμες.

Μητρότητα

Αρκετές από τις γυναίκες που συμμετείχαν στην έρευνα ανέφεραν ότι το θέμα της μητρότητας είναι ένα σημαντικό θέμα που τις επηρεάζει, ενώ η άδεια μητρότητας που δίνεται είναι σχετικά περιορισμένη.

«Τώρα στην έρευνα είναι πάλι δύσκολο. Εγώ για παράδειγμα γέννησα πριν 5 μήνες και επανέρχομαι, πρέπει να ξαναμπώ στη ροή, είναι πολύ δύσκολο, θέλω να

φροντίζω το μωρό μου και δεν μπορώ γιατί η άδεια μητρότητας είναι περιορισμένη»
Λέκτορας, ιδιωτικό παν/μιο, θετικές επιστήμες.

Η διάσταση του φύλου στον τομέα της έρευνας

Στο ερώτημα αν οι γυναίκες έχουν τις ίδιες δυνατότητες με τους άντρες συναδέλφους τους στο χώρο της έρευνας, αρκετές από τις γυναίκες ερευνήτριες που προέρχονται από τις ανθρωπιστικές επιστήμες δήλωσαν ότι δεν ένιωσαν καμία διάκριση λόγω του φύλου τους και ότι κατά τη διάρκεια της σταδιοδρομίας τους είχαν ίδιες ευκαιρίες με τους άντρες συναδέλφους τους.

«Στο χώρο που βρίσκομαι σε καμία περίπτωση δεν ένιωσα ότι μας συμπεριφέρονται διαφορετικά. Έτσι και αλλιώς όλες τις ψηλές θέσεις στο τμήμα τις έχουν γυναίκες. Η διευθύντρια μας είναι γυναίκα». Μεταδιδακτορική ερευνήτρια, δημόσιο παν/μιο, ανθρωπιστικές επιστήμες.

Για το θέμα της ισότητας φύλου και των ίσων ευκαιριών υπήρχαν και διαφορετικές απόψεις όπως οι παρακάτω:

«Προσωπικά πιστεύω ότι οι γυναίκες δεν έχουν τις ίδιες ευκαιρίες σε κανένα χώρο στην Κύπρο. Υπάρχουν ακόμα πάρα πολύ μεγάλα λάθη, σε κανένα χώρο οι γυναίκες δεν τυγχάνουν ίσης μεταχείρισης». Λέκτορας, ιδιωτικό παν/μιο, θετικές επιστήμες.

Στο ίδιο ερώτημα, ένας διδακτορικός φοιτητής (δημόσιο παν/μιο, κοινωνικές επιστήμες) ανέφερε ότι *«οι γυναίκες έχουν τις ίδιες δυνατότητες με τους άντρες στο χώρο της έρευνας, αν όχι και περισσότερες. Δεν έχουν την ίδια αντιμετώπιση όμως. Δεν βλέπουν ότι αδικούνται».*

6.3 Χρηματοδότηση έρευνας

Όπως προαναφέρθηκε το θέμα της χρηματοδότησης αποτελεί μια από τις μεγαλύτερες ανησυχίες των ερευνητών. Παρακάτω ακολουθούν οι εμπειρίες των συμμετεχόντων όσον αφορά τη χρηματοδότηση της έρευνας τους.

Οι διάφοροι τρόποι χρηματοδότησης της έρευνας που αναφέρθηκαν και κατά τη διάρκεια των συνεντεύξεων είναι οι εξής: (α) χρηματοδότηση από εθνικά προγράμματα, (β) χρηματοδότηση από ευρωπαϊκά προγράμματα, (γ) χρηματοδότηση από εσωτερικούς πόρους του πανεπιστημίου, και (δ) χρηματοδότηση από άλλες πρωτοβουλίες.

Χρηματοδότηση από εθνικά προγράμματα

Η πλειοψηφία των ερευνητών με διδακτορικό τίτλο οι οποίοι συμμετείχαν στην έρευνα δήλωσαν ότι είχαν κάνει αίτηση για εθνικό ερευνητικό πρόγραμμα που προκηρύχθηκε το 2016. Αν και είχαν περάσει περισσότερο από 12 μήνες από την υποβολής της ερευνητικής τους πρότασης, δεν είχαν λάβει μέχρι τότε ενημέρωση

όσον αφορά την εξέλιξη της διαδικασίας της αίτησης τους και τα αποτελέσματα. Η αργοπορία στην ανακοίνωση των αποτελεσμάτων δημιούργησε ανησυχίες όσον αφορά τα επαγγελματικά τους σχέδια.

«Κάνεις την αίτηση και περιμένεις ένα – ενάμιση χρόνο. Δεν σημαίνει ότι μετά από ενάμιση χρόνο θα είσαι εκεί. Αν είσαι καλός ήδη θα βρεις δουλειά αλλού». Μεταδιδακτορικός ερευνητής, δημόσιο παν/μιο, επιστήμες μηχανικής.

«Μέχρι να βγούνε τα αποτελέσματα, η ιδέα χάνει την επικαιρότητά της» Λέκτορας, ιδιωτικό πανεπιστήμιο, θετικές επιστήμες.

Η γραφειοκρατία είναι ένα επίσης ένα από τα μεγαλύτερα προβλήματα που αντιμετωπίζουν οι ερευνητές όσον αφορά την υποβολή αιτήσεων για εθνική χρηματοδότηση. *«Υπάρχει πολλή γραφειοκρατία που θα μπορούσε να αποφευχθεί»* ανέφερε ένας από τους λέκτορες (θετικές επιστήμες, ιδιωτικό παν/μιο), προσθέτοντας επίσης ότι *«και η ευρωπαϊκή χρηματοδότηση έχει γραφειοκρατία, αλλά όχι τόσο».*

Παρά τις δυσκολίες που αντιμετωπίζει ένας ερευνητής όσον αφορά τη χρηματοδότηση της έρευνας μια μεταδιδακτορική ερευνήτρια (δημόσιο παν/μιο, ανθρωπιστικές επιστήμες) ανέφερε πως *«είναι σημαντικό να κρατήσουμε το θετικό ότι δηλαδή υπάρχουν αυτές οι πρωτοβουλίες».*

Χρηματοδότηση από ευρωπαϊκά προγράμματα

Για αρκετούς από τους ερευνητές, και ειδικότερα αυτούς που βρίσκονται σε μεταδιδακτορικό επίπεδο στο δημόσιο πανεπιστήμιο, η συμμετοχή σε ευρωπαϊκό ανταγωνιστικό πρόγραμμα αποτελεί τη βασική τους απασχόληση. Συγκεκριμένα, μια από τις μεταδιδακτορικές ερευνήτριες (δημόσιο παν/μιο, ανθρωπιστικές επιστήμες) δήλωσε ότι *«χωρίς τα διάφορα εξωτερικά ερευνητικά προγράμματα θα είμασταν όλοι χωρίς δουλειά».*

Η πλειοψηφία των ερευνητών συμφώνησε ότι η υποβολή αίτησης και η διεκδίκηση ενός ευρωπαϊκού ερευνητικού προγράμματος είναι μια αρκετά ανταγωνιστική και χρονοβόρα διαδικασία.

Χρηματοδότηση από εσωτερικούς πόρους του πανεπιστημίου

Η δυνατότητα για χρηματοδότηση της έρευνας από εσωτερικούς πόρους του πανεπιστημίου, όπως διαφάνηκε μέσα από τις συνεντεύξεις υπάρχει μόνο στο δημόσιο πανεπιστήμιο.

«Είναι θετικό που το πανεπιστήμιο εγκαινίασε αυτά τα εσωτερικά προγράμματα. Είναι μια πολύ καλή αρχή εκ μέρους του πανεπιστημίου που κατάλαβαν ότι δεν μπορούν να παράγουν τόσους επιστήμονες και να τους αφήνουν εκεί, πρέπει να τους χρησιμοποιούν να γίνεται μια επένδυση». Μεταδιδακτορική ερευνήτρια, δημόσιο παν/μιο, ανθρωπιστικές επιστήμες.

Στο ιδιωτικό πανεπιστήμιο, οι ευκαιρίες είναι λιγότερες όπως αναφέρθηκε.

«Στο ιδιωτικό πανεπιστήμιο δεν υπάρχει εσωτερική χρηματοδότηση για την έρευνα. Όποιος θέλει να ασχοληθεί με την έρευνα χρειάζεται με δική του πρωτοβουλία να ψάξει για χρηματοδότηση» ιδιωτικό παν/μιο, θετικές επιστήμες.

Οι δυνατότητες για ενασχόληση με την έρευνα στο ιδιωτικό πανεπιστήμιο είναι περιορισμένες καθώς όπως αρκετοί από τους συμμετέχοντες στην έρευνα ανέφεραν η ετοιμασία του μαθήματος και η διδασκαλία δεν αφήνουν αρκετό χρόνο για ενασχόληση με την έρευνα.

Μερικοί από τους λόγους που αναφέρθηκαν στις συνεντεύξεις των συμμετεχόντων και δείχνουν ότι δυνατότητες για έρευνα στο ιδιωτικό πανεπιστήμιο είναι περιορισμένες είναι:

- Δεν υπάρχουν ερευνητικά προγράμματα με εσωτερική χρηματοδότηση
- Έλλειψη χρόνου λόγω της διδασκαλίας που αποτελεί το βασικό καθήκον
- Η έρευνα δεν είναι υποχρεωτικό καθήκον για το ακαδημαϊκό προσωπικό
- Έλλειψη εργαστηριακού εξοπλισμού
- Έλλειψη ενημέρωσης για τις υφιστάμενες δυνατότητες χρηματοδότησης από εξωτερικά προγράμματα

«Δεν μας υποχρεώνει τίποτα να ασχοληθούμε με την έρευνα. Η έρευνα δεν είναι υποχρεωτική.» Λέκτορας, ιδιωτικό πανεπιστήμιο, θετικές επιστήμες.

Επίσης όπως αναφέρθηκε, στο ιδιωτικό πανεπιστήμιο δεν υπάρχουν θέσεις για μεταδιδακτορικούς ερευνητές. Η δυνατότητα για μεταδιδακτορική έρευνα (postdoc research) υπάρχει μόνο στο δημόσιο πανεπιστήμιο.

Ωστόσο, η πλειοψηφία των νέων επιστημόνων που βρίσκεται στο ιδιωτικό πανεπιστήμιο συμφώνησε ότι υπάρχει πρόοδος και προοπτική για έρευνα στα ιδιωτικά πανεπιστήμια της Κύπρου τα επόμενα χρόνια.

«Στο ιδιωτικό πανεπιστήμιο η χρηματοδότηση είναι πιο μικρή, οι μισθοί πιο χαμηλοί, αλλά οι ρυθμοί είναι πολύ πιο γρήγοροι. Αν τα ιδιωτικά πανεπιστήμια συνεχίσουν με τον ίδιο ρυθμό σε μερικά χρόνια από τώρα θα ξεπεράσουν και τα δημόσια.» Λέκτορας, ιδιωτικό πανεπιστήμιο, θετικές επιστήμες.

Χρηματοδότηση από άλλες πρωτοβουλίες

Επίσης, ένας αριθμός διδακτορικών φοιτητών ανέφερε ότι οι επιχορηγήσεις για έρευνα μέσω του προγράμματος «Φοιτητές σε Δράση» του ΟΝΕΚ αποτελούν σημαντική βοήθεια. *«Είναι πολύ καλή πρωτοβουλία, κίνητρο και αναγνώριση της δουλειάς σου ως ερευνητής»*, ανέφερε μια διδακτορική φοιτήτρια του δημοσίου πανεπιστημίου που βρίσκεται στο πρώτο στάδιο της έρευνας της στις κοινωνικές επιστήμες.

«Θεωρώ ότι η χρηματοδότηση που μου δόθηκε από τον ONEK θα είναι το έναυσμα για να έχω τα πρώτα μου αποτελέσματα, να κτίσω κάτι και να μπορέσω να συνεχίσω». Διδακτορικός φοιτητής, δημόσιο παν/μιο, κοινωνικές επιστήμες.

Ένας μικρός αριθμός ερευνητών ανέφερε επίσης ότι έλαβε χρηματοδότηση από διεθνή και άλλα προγράμματα.

Αποτρεπτικοί λόγοι για συμμετοχή σε ερευνητικά προγράμματα

Κρίθηκε σκόπιμο να συμπεριληφθούν επίσης στο δείγμα και άτομα που δεν είχαν συμμετάσχει σε τέτοιου είδους προγράμματα. Αρκετοί συμμετέχοντες (μεταξύ των οποίων και η πλειοψηφία των διδακτορικών φοιτητών) ανέφεραν ότι δεν συμμετείχαν σε εξωτερικό ερευνητικό πρόγραμμα είτε γιατί δεν πέτυχαν στη συγγραφή πρότασης είτε γιατί δεν ήταν κατάλληλα ενημερωμένοι/προετοιμασμένοι για να συμμετέχουν σε τέτοιου είδους προγράμματα.

Πιο συγκεκριμένα, μερικοί από τους λόγους που ανέφεραν ήταν οι παρακάτω:

- Έλλειψη ενημέρωσης για τις υφιστάμενες δυνατότητες
- Έλλειψη καθοδήγησης από έμπειρο επόπτη
- Έλλειψη σχετικής εμπειρίας για τη συγγραφή και υποβολή πρότασης
- Αδυναμία εξεύρεσης εταίρων για συμμετοχή σε ομάδα σύμπραξης
- Έλλειψη χρόνου, κινήτρων ή επιβράβευσης
- Μη ανταπόκριση στα κριτήρια συμμετοχής (π.χ. χρειάζεται να έχεις διδακτορικό για να αιτηθείς σε εθνικά προγράμματα)
- Δεν υπάρχει αμοιβή για τη συγγραφή και ετοιμασία μιας πρότασης
- Διαφορετικές προτεραιότητες

Μερικοί από αυτούς ανέφεραν ότι είχαν δοκιμάσει στο παρελθόν να ετοιμάσουν πρόταση για υποβολή, αλλά είτε εγκατέλειψαν την προσπάθεια συγγραφής, είτε η πρόταση τους δεν εγκρίθηκε και έτσι δεν προσπάθησαν ξανά.

«Έψαξα για ευρωπαϊκή χρηματοδότηση, απλά επειδή είναι πάρα πολύ ανταγωνιστικά και επειδή χρειάζομαι ένα έμπειρο επόπτη ή μια εποπτική ομάδα να επιβλέψει τη συγγραφή της αίτησης δεν το έχω κάνει» Διδακτορική φοιτήτρια, ιδιωτικό παν/μιο κοινωνικές επιστήμες.

«Είναι μεγάλη απογοήτευση. Περιμένουν από εσένα να γράψεις κάτι που θα φέρει λεφτά, αλλά χωρίς καμία στήριξη και χρηματοδότηση. Οι πιθανότητες σου είναι μηδαμινές αν δεν έχεις κάτι να κτίσεις πάνω». Διδακτορικός φοιτητής, δημόσιο παν/μιο, κοινωνικές επιστήμες.

«Νομίζω ότι χρειάζομαι βοήθεια γιατί δεν έλαβα ξανά συμμετοχή σε πρόγραμμα, έστω ως εταίρος για να μπορώ να δω πως λειτουργεί και να καταλάβω τι μπορώ να κάνω. Τα έχω δει από έξω κάποια στάδια σε μια αίτηση που συμμετείχα, αλλά δεν εγκρίθηκε» Ειδική επιστήμονας, δημόσιο παν/μιο, ανθρωπιστικές επιστήμες.

Οι ακαδημαϊκοί του ιδιωτικού πανεπιστημίου επανέλαβαν ότι υπάρχει έλλειψη χρόνου για εξεύρεση και συγγραφή προγραμμάτων, καθώς τα διδακτικά τους καθήκοντα δεν τους αφήνουν χρόνο για συμμετοχή σε ερευνητικά προγράμματα.

«Το πρόβλημα δεν είναι η ενημέρωση, πήγα σε συνέδρια, ενημερώθηκα. Αλλά δεν υπάρχει πολύς χρόνος. Διδάσκεις, επιβλέπεις διπλωματικές εργασίες, και σου μένει πολύ λίγος χρόνος. Θέλει πολύ προσπάθεια να κάνεις οτιδήποτε κάνεις» Λέκτορας, ιδιωτικό παν/μιο, θετικές επιστήμες.

Παρόλα αυτά, και οι ερευνητές που ήδη συμμετέχουν ή έχουν συμμετάσχει σε ανταγωνιστικό πρόγραμμα αναφέρουν ότι τους αποτρέπει να αφήσουν την έρευνα που ήδη κάνουν για να ασχοληθούν με τη συγγραφή μιας νέας πρότασης. Χαρακτηριστικά μια από τις μεταδιδακτορικές ερευνήτριες (δημόσιο παν/μιο, επιστήμες μηχανικής) που συμμετέχει την παρούσα φάση σε ευρωπαϊκό ερευνητικό πρόγραμμα αναφέρει: *«Με αποτρέπει το να πρέπει να αφήσεις τη δουλειά σου για τη συγγραφή, να μιλήσεις με ερευνητές στο εξωτερικό, κλπ. Είναι χρονοβόρα διαδικασία»*.

Εκτός αυτού, η συμμετοχή σε τέτοιου είδους προγράμματα απαιτεί μεγάλο φόρτο εργασίας, γεγονός που σε αναγκάζει να κάνεις προσωπικές θυσίες όπως αναφέρει ένας μεταδιδακτορικός ερευνητής: *«Θέλεις να δουλεύεις πιο λίγες ώρες τη μέρα για να αφιερώνεις πιο πολύ χρόνο στην οικογένεια σου, αλλά αν είσαι σε απαιτητικά προγράμματα, δεν μπορείς να το κάνεις αυτό. Και πιστεύω ότι είναι ένα από τα αρνητικά το ότι σε αναγκάζουν σε πολύ μικρό χρονικό διάστημα να διεκπεραιώσεις ένα φόρτο εργασίας όσον αφορά το να παραδώσεις κάτι»*.

6.4 Το αντίκτυπο των ευρωπαϊκών προγραμμάτων

Αντίκτυπο στη σταδιοδρομία

Περισσότεροι από τους μισούς συμμετέχοντες, και συγκεκριμένα 13 από τους 24, είχαν εμπειρία στην υλοποίηση ευρωπαϊκών ερευνητικών έργων. Αρκετοί από αυτούς ανέφεραν ότι η συμμετοχή τους σε ευρωπαϊκά ερευνητικά προγράμματα είχε θετικό αντίκτυπο στη σταδιοδρομία τους καθώς τους έδωσε τη δυνατότητα να εργοδοτηθούν στο πανεπιστήμιο. Μερικές από τις μεταδιδακτορικές ερευνήτριες που έλαβαν υποτροφία Marie Curie αναφέρουν:

«Μόνο ότι μου έδωσε δουλειά, χώρο και τη δυνατότητα να κάνω έρευνα ξανά, να έρθω στην Κύπρο, ένιωσα ξανά αυτοπεποίθηση στον εαυτό μου, στις ικανότητες μου, ότι καλύτερο μπορούσε να μου δώσει σαν επιστήμονα». Μεταδιδακτορική ερευνήτρια, δημόσιο παν/μιο, ανθρωπιστικές επιστήμες.

«Είδα ότι η ανταλλαγή και η μετακίνηση μέσω του Marie Curie μου έδωσαν μια άλλη προοπτική στη σταδιοδρομία μου. Έγινε μια γνωριμία με τους καθηγητές, είδαν το

αντικείμενο της έρευνας. Μου είπαν και αυτοί, θα μπορούσαμε και εμείς να δουλέψουμε πάνω σε αυτό το κομμάτι της έρευνας, να το προχωρήσουμε. Οπότε νιώθεις ότι ξαφνικά ανοίγονται και άλλες ευκαιρίες και συνεργασίες»
Μεταδιδακτορική ερευνήτρια, δημόσιο παν/μιο, επιστήμες μηχανικής.

«Αν δεν υπήρχαν τα ευρωπαϊκά προγράμματα δεν θα μπορούσα να συνεχίσω. Είχα την ευκαιρία να κάνω δική μου έρευνα, δημοσιεύσεις, συνέδρια κ.ά. Εντάχτηκα σε ένα δίκτυο συνεργατών, κέρδισα άλλες δεξιότητες, και ήταν βοηθητικό».
Μεταδιδακτορική ερευνήτρια, δημόσιο παν/μιο, ανθρωπιστικές επιστήμες.

Ένα ακόμη θετικό είναι ότι ευρωπαϊκά προγράμματα όπως το ERC προσφέρουν τη δυνατότητα αναβάθμισης του εργαστηριακού εξοπλισμού και αυτό επιδρά θετικά στο ερευνητικό έργο της ομάδας. Ένας από τους ερευνητές από τις επιστήμες μηχανικής που συμμετέχει σε μεγάλης διάρκειας ευρωπαϊκό ερευνητικό πρόγραμμα ανέφερε ότι «χωρίς την ευρωπαϊκή χρηματοδότηση δεν θα υπήρχε ο εργαστηριακός εξοπλισμός και δεν θα εργοδοτούνταν τόσοι πολλοί ερευνητές στο εργαστήριο του».

Δύο από τους μεταδιδακτορικούς ερευνητές ανέφεραν επίσης ότι το διδακτορικό τους στο δημόσιο πανεπιστήμιο χρηματοδοτήθηκε από το ευρωπαϊκό ερευνητικό πρόγραμμα ERC, διάρκειας 3 – 5 ετών, και αυτό τους έδωσε τη δυνατότητα να συνεχίσουν και μετά με μεταδιδακτορική έρευνα.

Από την άλλη πλευρά αναφέρθηκαν και τα αρνητικά της συμμετοχής σε τέτοιου είδους προγράμματα όπως την παρακάτω μαρτυρία ενός μεταδιδακτορικού ερευνητή.

«Όταν έρχεσαι για πρώτη φορά σε επαφή με ένα πρόγραμμα στο οποίο είσαι και καλά αμειβόμενος, νομίζεις ότι όλα τα προγράμματα που θα ακολουθήσουν μετά θα είναι στο ίδιο επίπεδο. Αυτό είναι λάθος γιατί αυτά τα προγράμματα δεν υπάρχουν πάντα. Και αν μπεις σε αυτό τον κόσμο όπου θα μετακινείσαι κάθε δύο χρόνια και κάπου αλλού, τότε δυσκολεύουν και τα πράγματα που μπορείς να έχεις όπως η προσωπική σου ζωή.»

Επίσης, μερικοί ερευνητές ανέφεραν ότι η εμπλοκή σε εξωτερικά ερευνητικά προγράμματα είναι ένας συνεχής αγώνας για τον ερευνητή ούτως ώστε να μπορεί να διατηρεί τη θέση εργασίας του.

«Το πρόβλημα είναι ότι μέσα στα 3 – 5 χρόνια που διαρκούν αυτές οι προτάσεις, προσπαθείς να γράφεις άλλες για να έχεις κάποια λεφτά, ούτως ώστε όταν τελειώσει η προηγούμενη να μην μείνεις έτσι». Μεταδιδακτορική ερευνήτρια, δημόσιο παν/μιο, κοινωνικές επιστήμες.

«Αν αρρωστήσεις έστω και ένα λεπτό χάνεις το παιχνίδι. Νιώθεις ότι είσαι σε ένα συνεχή αγώνα, δουλεύεις-δουλεύεις, δεν αφήνεις χρονικό περιθώριο να σταματήσεις, γιατί αν σταματήσεις μπορείς να μείνεις ανά πάσα στιγμή χωρίς δουλειά». Μεταδιδακτορική ερευνήτρια, δημόσιο παν/μιο, ανθρωπιστικές επιστήμες.

6.5 Πως βλέπουν το μέλλον τους στην Κύπρο οι νέοι ερευνητές

Προοπτικές εργοδότησης

Στην ερώτηση «Πως βλέπετε το μέλλον για τους νέους ερευνητές στην Κύπρο;» αρκετοί δήλωσαν ότι τα πράγματα δεν είναι ίδια όπως μερικά χρόνια πριν. Ακούστηκαν και αισιόδοξες και απαισιόδοξες αντιλήψεις:

«Δυστυχώς οι νέοι ερευνητές αν θέλουν να εργοδοτηθούν και να αναπτυχθούν τόσο επαγγελματικά όσο και προσωπικά, χρειάζεται να ψάξουν στο εξωτερικό για κάτι καλύτερο, και από προσωπική εμπειρία, το σύστημα έρευνας στην Κύπρο δεν δίνει ίσες ευκαιρίες αυτό είναι βέβαιο, αναγκάζει εξαιρετικούς ερευνητές να πάνε στο εξωτερικό αν θέλουν να κάνουν τα όνειρα τους πραγματικότητα» Διδακτορική φοιτήτρια, δημόσιο παν/μιο, ανθρωπιστικές επιστήμες.

«Είναι αρκετά δύσκολο και αυτό το βιώσαμε όταν τελείωσε το πρόγραμμα των μεταδιδακτορικών ερευνητών και ξεκίνησα την αναζήτηση. Και είδα ότι δεν υπάρχουν θέσεις, οπότε δεν υπάρχουν ούτε προοπτικές» Μεταδιδακτορική ερευνήτρια, δημόσιο παν/μιο, επιστήμες μηχανικής.

«Γενικά προσπαθώ να είμαι αισιόδοξη. Θεωρώ όμως πως όταν προσπαθείς κάτι θα γίνει, και κάθε εμπόδιο για καλό. Απλά, καλώς ή κακώς τα πράγματα είναι δύσκολα» Μεταδιδακτορική ερευνήτρια, δημόσιο παν/μιο, κοινωνικές επιστήμες.

«Το βλέπω θετικά, αλλά πάει πολύ αργά σε σχέση με άλλες χώρες». Μεταδιδακτορική ερευνήτρια, δημόσιο παν/μιο, ανθρωπιστικές επιστήμες.

«Δεν είναι ότι δεν υπάρχει μέλλον, απλά δεν υπάρχει μέλλον για συγκεκριμένα πεδία έρευνας» Μεταδιδακτορικός ερευνητής, δημόσιο παν/μιο, κοινωνικές επιστήμες.

Παραμονή στην έρευνα;

Οι σκέψεις για εγκατάλειψη της έρευνας αυξάνονται όσο οι ερευνητές μεγαλώνουν σε ηλικία. Οι ερευνητές άνω των 30 φαίνεται ότι σκέφτονται περισσότερο το ενδεχόμενο για εγκατάλειψη του ακαδημαϊκού χώρου και της έρευνας, παρά οι πιο νέοι σε ηλικία.

«Μέχρι το τέλος αυτού του προγράμματος αν δεν εξασφαλίσω κάτι άλλο, οι επιλογές μου είναι είτε να εγκαταλείψω την Κύπρο, είτε να κάνω κάτι άλλο πέραν από την έρευνα. Αυτές είναι οι επιλογές μου. 3 ουσιαστικά επιλογές: να επιμένω με προγράμματα και να συνεχίσω την έρευνα, να εγκαταλείψω την Κύπρο ή να εγκαταλείψω την έρευνα» Μεταδιδακτορική ερευνήτρια, δημόσιο παν/μιο, ανθρωπιστικές επιστήμες.

«Το δημόσιο πανεπιστήμιο δεν μας έδειξε μέχρι στιγμής ότι έχει τις δυνατότητες να μας απορροφήσει. Η ιδέα της μόνιμης εργοδότησης για εμάς δεν υφίσταται. Αν σε δυο χρόνια έρθει μόνιμος διορισμός, μας βλέπω να αφήνουμε τελείως την έρευνα για τη μόνιμη εργοδότηση στο οπουδήποτε αλλού». Μεταδιδακτορική ερευνήτρια, δημόσιο παν/μιο, ανθρωπιστικές επιστήμες.

«Πιστεύω ότι το ερευνητικό μέλλον θα έρθει από μέσα στην ακαδημία παρά εκτός. Και δυστυχώς οι δυνατότητες για να είμαστε στην ακαδημία είναι περιορισμένες» Διδακτορική φοιτήτρια, ιδιωτικό παν/μιο, κοινωνικές επιστήμες.

Παραμονή στην Κύπρο;

Η παραμονή ή όχι στην Κύπρο για μερικούς εξαρτάται από τις δυνατότητες απορρόφησης τους στην αγορά εργασίας.

«Θα ήθελα να παραμείνω στην Κύπρο, νοούμενου ότι και η Κύπρος μπορεί να με απορροφήσει. Βλέπεις ότι τα ιδιωτικά πανεπιστήμια δεν έχουν κλάδο Ιστορίας. Κανένα πανεπιστήμιο δεν θα δημιουργούσε κλάδο που δεν θα υπήρχε ανταπόκριση» Ερευνητική συνεργάτης, δημόσιο παν/μιο, ανθρωπιστικές επιστήμες.

Για αρκετούς από τους ερευνητές αποτρεπτικός παράγοντας για αναζήτηση εργασίας στο εξωτερικό αποτελεί το θέμα οικογένεια. Αρκετοί από τους ερευνητές δήλωσαν ότι επιθυμούν να παραμείνουν στην Κύπρο για προσωπικούς λόγους, και κυρίως για τη δημιουργία οικογένειας.

«Αν έχεις οικογένεια ή θέλεις να κάνεις οικογένεια την οποία οικογένεια θα ήθελες να την κάνεις στον τόπο σου, στην Κύπρο συγκεκριμένα, δεν μπορείς να είσαι κάθε δυο χρόνια με μια βαλίτσα στο χέρι. Αυτά τα προγράμματα απαιτούν κινητικότητα» Μεταδιδακτορικός ερευνητής, δημόσιο παν/μιο, θετικές επιστήμες.

Επαγγελματική ασφάλεια και σταθερότητα

Στην ερώτηση «αν σας δινόταν μια θέση στο δημόσιο τομέα στο αντικείμενο σας, θα αφήνατε την έρευνα;» η πλειοψηφία των ερευνητών απάντησε θετικά καθώς η οικονομική ασφάλεια και σταθερότητα είναι ανάμεσα στις μεγαλύτερες τους ανησυχίες. Ειδικότερα για τους ερευνητές άνω των 35 η εξεύρεση μόνιμης εργοδότησης είναι κάτι που τους απασχολεί όλο και εντονότερα.

«Σίγουρα θα προτιμούσα μια θέση στο δημόσιο τομέα. Όσο μεγαλώνεις αλλάζουν οι προτεραιότητες σου. Αν με ρωτούσες το ίδιο πράγμα 5 ή 7 χρόνια πριν θα σου έλεγα όχι». Μεταδιδακτορική ερευνήτρια, δημόσιο παν/μιο, ανθρωπιστικές επιστήμες.

«Αν είχα να επιλέξω μεταξύ του να βγάζω λεφτά από το να μην βγάζω λεφτά σίγουρα μια θέση στο δημόσιο τομέα θα ήταν προτιμότερη» Διδακτορική φοιτήτρια, ιδιωτικό παν/μιο, κοινωνικές επιστήμες.

Στην ερώτηση αυτό, μερικοί από τους ερευνητές ανέφεραν ότι, αν και η επαγγελματική ασφάλεια και σταθερότητα είναι σημαντικά για αυτούς, δεν θα άφηναν την έρευνα, λέγοντας πως οι επιλογές τους περιορίζονται στον ακαδημαϊκό τομέα.

Οι ιδανικές συνθήκες

Το ιδανικό για πολλούς από τους ερευνητές θα ήταν να συνδυάσουν την έρευνα και τη διδασκαλία με μια πιο σταθερή θέση εργασίας στον ακαδημαϊκό τομέα.

«Αν μπορούσαμε να γίνουμε μόνιμοι, θα ήταν ιδανικό. Να υπάρχει περισσότερη ασφάλεια στην εξασφάλιση των μισθών μας, και λίγα περισσότερα ωφελήματα. Τότε θα ήταν υπέρ-ιδανικό. Αλλά κατανοούμε τους καιρούς, τις πρακτικές που εφαρμόζονται, και επειδή είμαστε νεαροί προς το παρόν είμαστε ευχαριστημένοι. Και είναι πολύ σημαντικό να εργάζομαι σε ένα τομέα που με ευχαριστεί. Αυτό είναι το κριτήριο που συνεχίζω και είμαι εδώ» Μεταδιδακτορική ερευνήτρια, δημόσιο παν/μιο, ανθρωπιστικές επιστήμες.

Μια λέκτορας από το ιδιωτικό πανεπιστήμιο ανέφερε χαρακτηριστικά ότι το να αφήσει την έρευνα θα ήταν κάτι που θα της στοίχιζε: *«Σίγουρα αυτό που θα μου στοίχιζε περισσότερο από όλα θα ήταν να εγκαταλείψω για πάντα την έρευνα ακόμα και αν η έρευνα που κάνω τώρα ή η έρευνα που θα μπορούσα να κάνω δεν είναι κάτι πάρα πολύ εντυπωσιακό και σπουδαίο. Τουλάχιστον να έχεις το πόδι σου στην πόρτα, να είσαι ακόμα ενεργός και αυτό είναι κάτι που με κάνει να συνεχίζω με ενθουσιασμό και με τα άλλα καθήκοντα που έχω»* Λέκτορας, ιδιωτικό παν/μιο, θετικές επιστήμες.

ΜΕΡΟΣ Γ΄

7. Συμπεράσματα και συζήτηση των αποτελεσμάτων της έρευνας

Σκοπός της έρευνας πεδίου ήταν να καταγραφούν τα βιώματα των ερευνητών, τα προβλήματα που αντιμετωπίζουν όσον αφορά την υποστήριξη και χρηματοδότηση της έρευνας τους καθώς και το πώς οι ίδιοι βλέπουν το μέλλον τους στην Κύπρο. Στόχος ήταν να διερευνηθεί το πώς η συμμετοχή τους στα ευρωπαϊκά προγράμματα τους βοηθά στη σταδιοδρομία τους. Μέσα από τα δεδομένα που συλλέχθηκαν, αναδείχθηκαν χρήσιμα ευρήματα τα οποία αναδεικνύουν όψεις της σημερινής κοινωνικής πραγματικότητας.

Όπως διαφαίνεται μέσα από την έρευνα πεδίου, οι περιορισμένες δυνατότητες εργοδότησης στον ακαδημαϊκό και ερευνητικό τομέα σε συνδυασμό με την έλλειψη χρηματοδότησης για έρευνα, αποτελούν δύο από τα μεγαλύτερα προβλήματα που

αντιμετωπίζουν σήμερα οι νέοι ερευνητές στην Κύπρο. Πιο κάτω, καταγράφονται τα βασικά συμπεράσματα της έρευνας όσον αφορά τις εμπειρίες των ερευνητών, και ακολουθεί σύντομη συζήτηση.

7.1 Η επισφάλεια για τους ερευνητές στην Κύπρο

Ένα από τα πρώτα ευρήματα της έρευνας είναι το έντονο αίσθημα επισφάλειας που αντιμετωπίζουν οι νέοι ερευνητές στην αγορά εργασίας. Αυτό οφείλεται στο γεγονός ότι η πλειοψηφία εργάζεται με συμβόλαιο ορισμένης διάρκειας ή/και σε θέσεις μερικής απασχόλησης (part-time employment), και αυτό τους προκαλεί αβεβαιότητα για το μέλλον.

Ο Standing (2011) εξηγεί την αβεβαιότητα στην αγορά εργασίας, με τον ορισμό του «πρεκαριάτου». Το πρεκαριάτο το οποίο προέρχεται από την αγγλική λέξη "precariat", είναι ένα παγκόσμιο φαινόμενο που αναδύεται παράλληλα με τις πολιτικές που έχουν ως στόχο την ελαστικοποίηση της αγοράς εργασίας. Στο πλαίσιο αυτό, τα άτομα βρίσκονται σε συνθήκες μόνιμης αβεβαιότητας για την εργασία και τη μελλοντική τους ζωή.

Μέσα από την έρευνα πεδίου διαφαίνεται ότι αρκετοί από τους ερευνητές βιώνουν αυτό που περιγράφει ο Standing. Δηλαδή βρίσκονται σε συνθήκες μόνιμης αβεβαιότητας για την εργασία χωρίς να μπορούν να οργανώσουν τη μελλοντική τους ζωή αφού δεν έχουν ένα σταθερό εισόδημα που να μπορούν να στηριχθούν σε αυτό.

Αυτό όμως δεν συμβαίνει μόνο με τους ερευνητές. Είναι ένα γενικό φαινόμενο στην κυπριακή κοινωνία. Η παρούσα κοινωνική και εργασιακή κατάσταση χαρακτηρίζεται από μια επέκταση στις νέες μορφές εργασίας. Είναι ουσιαστικά το αποτέλεσμα των ενεργητικών πολιτικών απασχόλησης που έχουν προωθηθεί από την ένταξη της Κύπρου στην ΕΕ καθώς επίσης και από την μεταβαλλόμενη ισορροπία δυνάμεων μεταξύ του οργανωμένου εργατικού δυναμικού το οποίο έχει αποδυναμωθεί από την οικονομική κρίση, την αυξανόμενη ανεργία και τις πολιτικές λιτότητας που επιβλήθηκαν από την κυβέρνηση και το μνημόνιο της Τρόικας. Το «πρεκαριάτο» όπως το εξηγεί ο Standing φαίνεται να αναπτύσσεται και στην Κύπρο (Trimikliniotis, Stavrou, & Demetriou, 2016).

Οι κοινωνικές ανισότητες όσον αφορά την πρόσβαση στην εργασία έχουν ένα σοβαρό αντίκτυπο στη ζωή των ερευνητών. Δημιουργούν προβλήματα που σχετίζονται με τον κοινωνικό και ιδιωτικό βίο (Γερασιμοπούλου, Γκουσόπουλου, & Χουχούλης, 2015).

7.2 Το «κόστος» στην προσωπική ζωή

Μέσα από την έρευνα διαφάνηκε ότι η επισφάλεια στην αγορά εργασίας επιδρά στην προσωπική ζωή και την ψυχολογία των ατόμων. Μπορεί να οφείλεται επίσης στον αυξημένο όγκο εργασίας που έχουν να διαχειριστούν, την πίεση και τις ανησυχίες για την μελλοντική εξασφάλιση εργασίας. Μερικές έρευνες δείχνουν ότι το άγχος είναι

περισσότερο διαδεδομένο ανάμεσα στους νεαρούς ακαδημαϊκούς, μια ομάδα η οποία αντιμετωπίζει υψηλά επίπεδα εργασιακής ανασφάλειας (Levecque, 2017).

Εκτός από την εργασιακή ανασφάλεια, τα άτομα αυτά αντιμετωπίζουν σε μεγάλο βαθμό την οικονομική αβεβαιότητα και στην κοινωνική τους ζωή. Το αίσθημα αβεβαιότητας και ανασφάλειας βιώνουν και οι διδακτορικοί φοιτητές, ακόμη και σε μεγαλύτερο βαθμό καθώς μερικοί δεν έχουν μεταβεί ακόμη στην αγορά εργασίας και δεν γνωρίζουν πως θα εξελιχθεί η σταδιοδρομία τους στο άμεσο μέλλον.

7.3 Αυξημένος φόρτος εργασίας

Αρκετοί από τους ερευνητές ανέφεραν ότι εργάζονται πολύ περισσότερο από ό τι προνοείται στο συμβόλαιο τους χωρίς την ανάλογη αμοιβή.

Στο δημόσιο πανεπιστήμιο, οι μεταδιδακτορικοί ερευνητές και οι ειδικοί επιστήμονες παράγουν ακαδημαϊκή δουλειά, εντούτοις δεν αναγνωρίζονται ως κανονικό ακαδημαϊκό προσωπικό (Ioannou & Stavrou, 2016) και έχουν πολύ λιγότερα δικαιώματα στα συμβόλαια τους.

Από την άλλη πλευρά, στο ιδιωτικό πανεπιστήμιο έχουν ένα μεγάλο φόρτο διδακτικών καθηκόντων που δεν τους αφήνει χρόνο να ασχοληθούν με την έρευνα. Εκτός αυτού, η έρευνα δεν είναι υποχρεωτικό καθήκον για τους ακαδημαϊκούς τους ιδιωτικού. Όπως αναφέρει μια λέκτορας: «τίποτα δεν μας υποχρεώνει να ασχοληθούμε με την έρευνα». Μέσα από τις συνεντεύξεις διαφαίνεται ότι δεν υπάρχει χρηματοδότηση για εσωτερική έρευνα στο ιδιωτικό πανεπιστήμιο, και γενικότερα υπάρχει έλλειψη κινήτρων για ενασχόληση με εξωτερικά ερευνητικά προγράμματα. Κατ'επέκταση, αυτό δείχνει ότι η κουλτούρα έρευνας στο ιδιωτικό πανεπιστήμιο δεν είναι ανεπτυγμένη.

7.4 Ο προσδιορισμός της ομάδας των «νέων ερευνητών»

Τα τελευταία χρόνια γίνεται ένας πολιτικό-διοικητικός διάλογος για το ποιος είναι ορισμός των «νέων». Στην Ευρώπη το κυρίαρχο μοντέλο που ακολουθείται ορίζει ως «νέους» τα άτομα μέχρι 29 ετών (Perovic, 2016). Από την άλλη η στατιστική υπηρεσία ορίζει «νέους» αυτούς που βρίσκονται στην ηλικιακή ομάδα 15-24, και αυτό εξυπηρετεί ως επί το πλείστο στατιστικούς και συγκριτικούς σκοπούς. Η κατάταξη των νέων στα άτομα μεταξύ 15 – 24 ετών, δείχνει ότι η νεολαία βρίσκει τη θέση της σε μια ηλικιακή ομάδα, χωρίς να λαμβάνονται υπόψη οι πραγματικές της ανάγκες και τα κοινωνικά της βιώματα.

Η ποιοτική έρευνα πεδίου που διεξήχθη, δείχνει ότι ο ορισμός των «νέων» διαφέρει από άλλους ορισμούς. Με μια κοινωνιολογική προσέγγιση, ο ορισμός «νέος» θα μπορούσε να επεκταθεί ακόμη και μέχρι τα 40. Παρατηρείται ότι πολλοί από τους συμμετέχοντες, άνω των 35 ετών συνεχίζουν να αναζητούν εργασία, συνεχίζουν την μετεκπαίδευση τους, μερικοί μένουν με τους γονείς τους ή/και δεν έχουν πλήρη οικονομική αυτονομία κ.ά.

Κατά τη διάρκεια της έρευνας πεδίου, η κατηγορία των «νέων ερευνητών» επεκτάθηκε με τη συμπερίληψη και συμμετεχόντων μέχρι και 40 ετών. Ενώ ο αρχικός σχεδιασμός της έρευνας είχε σκοπό να συμπεριλάβει άτομα μέχρι ηλικίας 35 ετών ούτως ώστε αυτό να συνάδει με το όριο ηλικίας των νέων που θέτει η ΕΣΝ, παρόλα αυτά, μέσα από την υλοποίηση της έρευνας διαφάνηκε ότι η συμπερίληψη ατόμων και από την ηλικιακή ομάδα 35 – 40 ετών θα μπορούσε να βοηθήσει στην καλύτερη διερεύνηση του θέματος και στη μέτρηση του μακροχρόνιου κοινωνικού αντίκτυπου που έχει η επισφάλεια της αγοράς εργασίας στη ζωή των ερευνητών.

Συμπερασματικά, η δημόσια δράση θα έπρεπε να στηρίζεται περισσότερο στα κοινωνικά χαρακτηριστικά των νέων όταν ορίζει το ποιοι είναι «νέοι» και να λαμβάνει υπόψη τα βιώματα τους όταν πρόκειται να λάβει αποφάσεις που επηρεάζουν τη σταδιοδρομία και τη ζωή τους.

7.5 Περιορισμένα δικαιώματα

Η αυξανόμενη ανεργία σπρώχνει ένα όλο και μεγαλύτερο αριθμό νέων Κυπρίων σε αβέβαιη και «ευέλικτη» εργασία (Trimikliniotis, Stavrou, & Demetriou, 2016). Η επισφάλεια στην αγορά εργασίας αντανακλάται και στα συμβόλαια των νέων ερευνητών και ακαδημαϊκών στην Κύπρο.

Αρκετοί από τους μεταδιδακτορικούς ερευνητές του δημοσίου πανεπιστημίου νιώθουν ότι το συμβόλαιο τους είναι άδικο καθώς έχουν να διεκπεραιώσουν ένα μεγάλο όγκο εργασίας και αμείβονται σχετικά λίγο για τα προσόντα, τις γνώσεις και το χρόνο που αφιερώνουν. Μερικοί από αυτούς ανέφεραν ότι δεν έχουν ένα βασικό εισόδημα, αλλά η εργοδότησή τους εξαρτάται από τα εξωτερικά προγράμματα που «τρέχουν» ή που θα καταφέρουν να εξασφαλίσουν στο μέλλον οι ίδιοι ή η ερευνητική τους ομάδα.

Από την άλλη, οι νέοι ηλικιακά ακαδημαϊκοί του ιδιωτικού πανεπιστημίου εξέφρασαν παρόμοιες ανησυχίες για την αβέβαιη και ευέλικτη εργασία. Για παράδειγμα δύο από τους συμμετέχοντες ανέφεραν ότι εργάζονταν ως λέκτορες στο ιδιωτικό πανεπιστήμιο, έχοντας στο πρόγραμμα τους πολλές ώρες διδασκαλίας και όγκο εργασίας. Παρόλα αυτά, το συμβόλαιο τους, τους αναγνωρίζει ως «Λέκτορας μερικής απασχόλησης» και «Επισκέπτης Λέκτορας» αντίστοιχα.

Μέσα από τις συνεντεύξεις διαφάνηκε επίσης ότι η πλειοψηφία των ερευνητών δεν έχει πρόσβαση σε μισθολογικά οφέλη όπως η ιατρική άδεια ή η ιατροφαρμακευτική περίθαλψη. Επιπρόσθετα, αρκετές από τις γυναίκες συμμετέχοντες αναφέρθηκαν στην περιορισμένη, αν όχι και ανύπαρκτη άδεια μητρότητας.

Εδώ παρατηρείται ότι οι ερευνητές δεν έχουν τις ίδιες ευκαιρίες λόγω της διαφορετικής τους θέσης στην κοινωνική διαστρωμάτωση. Δεν εντάσσονται σε κάποια κοινωνική τάξη, αλλά βρίσκονται σε ενδιάμεσες θέσεις μεταξύ των άλλων τάξεων.

7.6 Αναζήτηση διεξόδου και αλλαγή επαγγελματικής πορείας

Παρά την αύξηση των διεθνών και ευρωπαϊκών ευκαιριών, οι εμπειρίες και διαδρομές των ερευνητών δεν είναι για όλους ίδιες. Η πλειοψηφία των συμμετεχόντων στην έρευνα συμφώνησε ότι δεν διαφαίνονται προοπτικές μόνιμης εργοδότησης στον ακαδημαϊκό τομέα. Εκτός αυτού, η χαμηλή αμοιβή που λαμβάνουν, οδηγεί αρκετούς από αυτούς στη σκέψη για εγκατάλειψη της έρευνας και του ακαδημαϊκού χώρου, και αλλαγή επαγγελματικής κατεύθυνσης.

Η έρευνα καταδεικνύει ότι για τους συμμετέχοντες άνω των 30 ετών τα πράγματα είναι ακόμη δυσκολότερα όσον αφορά την επαγγελματική τους αποκατάσταση. Η επαγγελματική αποκατάσταση αποτελεί σημαντικό τμήμα της ζωής ενός ανθρώπου που προσπαθεί να επιβιώσει και να βελτιώσει το επίπεδο της ζωής του (Γερασιμοπούλου, Γκουσόπουλου, & Χουχούλης, 2015). Πολλοί από τους συμμετέχοντες ανέφεραν ότι σκέφτονται το ενδεχόμενο να εγκαταλείψουν την έρευνα προς αναζήτηση ενός επαγγέλματος που θα τους προσφέρει περισσότερη οικονομική άνεση, ασφάλεια και μονιμότητα.

Στο ερώτημα «αν σας προσφερόταν μια θέση στο δημόσιο τομέα στο αντικείμενο σας, θα εγκαταλείπατε την έρευνα και θα πηγαίνατε;», αρκετοί από αυτούς απάντησαν «ναι» ή «σίγουρα» καθώς όσο μεγαλώνουν η ανάγκη για εξασφάλιση μιας σταθερότερης εργασίας είναι σημαντικό ζήτημα. Μερικοί ανέφεραν επίσης ότι αν τους ρωτούσες την ίδια ερώτηση πριν μερικά χρόνια θα απαντούσαν «όχι» ή «ποτέ», εντούτοις όσο μεγαλώνουν νιώθουν ότι οι προτεραιότητες τους αλλάζουν. Παρατηρήθηκε επίσης ότι οι συμμετέχοντες και ιδιαίτερα αυτοί άνω των 35, νιώθουν μια κοινωνική πίεση ότι χρειάζεται να έχουν μια μόνιμη θέση εργασίας όπως αρκετοί από τους συνομήλικους τους ή όπως τη γενιά των γονιών τους.

Ένας άλλος παράγοντας που «πιέζει» τους ερευνητές στην εξεύρεση μιας μονιμότερης θέσης εργασίας και κατ' επέκταση ενός πιο ασφαλούς εισοδήματος, είναι η ανάγκη που νιώθουν να προχωρήσουν στην προσωπική και οικογενειακή τους ζωή. Αυτό παρατηρείται πιο έντονα για τους ερευνητές γύρω και άνω των 30 ετών.

7.7 Το φαινόμενο της «διαρροής εγκεφάλων»

Η επισφάλεια και η αβεβαιότητα που βιώνουν οι ερευνητές στην αγορά εργασίας οδηγεί μερικούς από αυτούς στην απόφαση να μεταναστεύσουν στο εξωτερικό για εξεύρεση καλύτερων συνθηκών εργασίας.

Το ζήτημα της διαρροής εγκεφάλων («brain drain»), δηλαδή της μετανάστευσης υψηλά μορφωμένων ατόμων από την Κύπρο, δεν έχει λάβει ακόμη τη δημόσια προσοχή που χρειάζεται. Εκτός από πολύ πρόσφατα, όταν η οικονομική κρίση έπληξε την Κύπρο (δηλαδή μετά το 2012), το θέμα δεν είχε ποτέ θεωρηθεί ως ζήτημα για τους υπεύθυνους χάραξης πολιτικής. Αυτό είναι κυρίως γιατί από τη δεκαετία του '80

η Κύπρος είχε σταματήσει να είναι μια χώρα μετανάστευσης και έγινε αποδέκτης της μετανάστευσης (Trimikliniotis, Stavrou, & Demetriou, 2016).

Κατά τη διάρκεια των συνεντεύξεων δύο από τους μεταδιδακτορικούς ερευνητές ανέφεραν ότι το επόμενο διάστημα θα μετέβαιναν με ευρωπαϊκά προγράμματα σε πανεπιστήμια του εξωτερικού για να συνεχίσουν την έρευνα τους.

Παρόλα αυτά μέσα από τις συνεντεύξεις, διαφάνηκε ότι το ιδανικό για την πλειοψηφία των ερευνητών, θα ήταν να παραμείνουν στην Κύπρο και αυτό για οικογενειακούς λόγους, αλλά και την επιθυμία να προσφέρουν στην χώρα τους.

Το φαινόμενο του «brain – drain» και της εγκατάλειψης της μεταδιδακτορικής έρευνας στην Κύπρο θα πρέπει να ανησυχήσει ιδιαίτερα τη διοίκηση των πανεπιστημίων καθώς υπάρχει απώλεια υψηλά εξειδικευμένου επιστημονικού προσωπικού το οποίο θα μπορούσε να συνεισφέρει στην ανάπτυξη νέων ιδεών και καινοτόμων λύσεων για το πανεπιστήμιο και την κοινωνία γενικότερα.

7.8 Ανάγκη για περισσότερη χρηματοδότηση για έρευνα

Μέσα από τις συνεντεύξεις αναδείχθηκε επίσης η ανάγκη για περισσότερη χρηματοδότηση για την έρευνα καθώς και για περισσότερες συντονισμένες δράσεις για ενημέρωση και υποστήριξη των ερευνητών στην εξεύρεση προγραμμάτων και τη συγγραφή προτάσεων, και ειδικότερα των ερευνητών που βρίσκονται στα πρώτα στάδια της σταδιοδρομίας τους.

Επιπρόσθετα, μέσα από τις συνεντεύξεις διαφάνηκε ότι χρειάζεται να δοθούν καλύτερα κίνητρα στους ερευνητές για να κατανοήσουν τα οφέλη από τη συμμετοχή στα ευρωπαϊκά προγράμματα, αλλά και για να ενθαρρυνθούν οι φοιτητές ότι υπάρχουν μελλοντικές προοπτικές για ενασχόληση με την έρευνα.

8. Εισηγήσεις

Οι δυνατότητες χρηματοδότησης από τα εξωτερικά ερευνητικά προγράμματα θα μπορούσαν να αξιοποιηθούν σε μεγαλύτερο βαθμό, με μακροχρόνια οφέλη για τους ερευνητές και τα ιδρύματα της τριτοβάθμιας εκπαίδευσης καθώς και την ανάδειξη της Κύπρου ως ερευνητικού κόμβου αριστείας στην Ευρώπη και την Ανατολική μεσόγειο. Προς επίτευξη του στόχου αυτού, απαιτείται συντονισμένη δράση μεταξύ των πανεπιστημίων και των ερευνητικών κέντρων/ινστιτούτων, των επιχειρήσεων και των αρμόδιων φορέων για θέματα έρευνας και καινοτομίας.

Με βάση τα ευρήματα της ποιοτικής έρευνας πεδίου και τις εισηγήσεις των συμμετεχόντων στην έρευνα, προτείνονται τα εξής:

1. Ανάπτυξη συντονισμένων δράσεων για την υποστήριξη των ερευνητών που βρίσκονται στα πρώτα στάδια της σταδιοδρομίας τους, συμπεριλαμβανομένων και των διδακτορικών φοιτητών.
2. Παροχή ενός βασικού μισθού στους ερευνητές για μείωση του αισθήματος της εργασιακής αβεβαιότητας και αύξηση της παραγωγικότητας τους.
3. Προώθηση των διεπιστημονικών συνεργασιών μεταξύ τμημάτων των πανεπιστημίων και ανάπτυξη συγκεκριμένων πρακτικών συνεργασίας.
4. Συνέχιση της ανάπτυξης των ερευνητικών υποδομών και κέντρων σε τομείς όπου διακρίνονται σε ευρωπαϊκό επίπεδο και αύξηση της εθνικής χρηματοδότησης για τη δημιουργία νέων ερευνητικών υποδομών/κέντρων.
5. Θέσπιση δικαιότερης κατανομής των πόρων στους διάφορους επιστημονικούς κλάδους.
6. Παροχή μακροχρόνιων χρηματοδοτήσεων και αύξηση της διάρκειας των ερευνητικών προγραμμάτων.
7. Αύξηση των θέσεων για μεταδιδακτορική έρευνα.
8. Ανάπτυξη μηχανισμών για προσέλκυση ταλαντούχων νέων ερευνητών από το εξωτερικό.
9. Ανάπτυξη πολιτικών που στοχεύουν στη συνεργασία μεταξύ νέων ερευνητών στο εξωτερικό με αυτούς που βρίσκονται στην Κύπρο.
10. Ενδυνάμωση της συνεργασίας πανεπιστημίου – ιδιωτικού τομέα για εμπορική αξιοποίηση των ερευνητικών αποτελεσμάτων.
11. Ανάπτυξη Γραφείων πατεντών στα πανεπιστήμια της Κύπρου.

Όσον αφορά το τελευταίο σημείο, η εισήγηση είναι να αναπτυχθούν γραφεία για τη μεταφορά τεχνολογίας/ διαχείριση καινοτομίας στα πανεπιστήμια της Κύπρου. Αυτό θα μπορούσε να δώσει σε αρκετούς μεταδιδακτορικούς ερευνητές την ευκαιρία για εμπλοκή σε πατέντες (ευρεσιτεχνίες) καθώς ο ακαδημαϊκό τομέας αδυνατεί να τους απορροφήσει όλους ως μόνιμα μέλη διδακτικού και ερευνητικού προσωπικού. Ήδη το δημόσιο πανεπιστήμιο έχει δημιουργήσει πρόσφατα Τομέα Διαχείρισης Καινοτομίας και αναμένεται στο μέλλον να υπάρχει αύξηση στον αριθμό των μεταδιδακτορικών ερευνητών που θα συμμετέχουν σε πατέντες.

Οι προαναφερόμενες εισηγήσεις θα μπορούσαν να καλύψουν κενά στο υφιστάμενο σύστημα και να βοηθήσουν έμπρακτα στην υποστήριξη της νέας γενιάς ερευνητών της Κύπρου.

9. Επίλογος

Απαντώντας στο αρχικό ερώτημα της διπλωματικής εργασίας που είναι η διερεύνηση της συμβολής των ευρωπαϊκών προγραμμάτων στη σταδιοδρομία των ερευνητών, θα έλεγα πως ναι, έχουν σημαντικό αντίκτυπο.

Μέσα από τις εμπειρίες των νέων ερευνητών στην Κύπρο και τις προκλήσεις που αντιμετωπίζουν, φαίνεται ότι η σημασία της ευρωπαϊκής χρηματοδότησης για την έρευνα είναι μεγάλη: Αφενός δείχνει την υψηλή ανταγωνιστικότητα του ερευνητικού δυναμικού της Κύπρου και αφετέρου προσφέρει στο κυπριακό ερευνητικό σύστημα και τα κυπριακά πανεπιστήμια ποικίλες δυνατότητες για ανάπτυξη και δημιουργία νέων θέσεων εργασίας.

Τα προγράμματα αυτά δίνουν τη δυνατότητα στους ερευνητές να εργοδοτηθούν στο πανεπιστήμιο, να κάνουν τα πρώτα τους επαγγελματικά βήματα στον ακαδημαϊκό και ερευνητικό τομέα κάτι που θα μπορούσε να ήταν δύσκολο διαφορετικά καθώς τα ιδρύματα τριτοβάθμιας εκπαίδευσης αδυνατούν να απορροφήσουν με δικούς τους πόρους μεγάλο αριθμό ερευνητών. Επιπρόσθετα, μέσα από τα προγράμματα αυτά δίνεται η δυνατότητα στους ερευνητές να αναπτύξουν τις δεξιότητές τους, να δικτυωθούν και να δημιουργήσουν νέα γνώση.

Το αρνητικό είναι ότι τα προγράμματα αυτά διαρκούν συνήθως 2 – 3 χρόνια και αυτό δημιουργεί το αίσθημα επισφάλειας στους ερευνητές καθώς μετά τη λήξη του προγράμματος, η εργοδότησή τους και η παραμονή τους στον ακαδημαϊκό και ερευνητικό χώρο είναι αβέβαιη.

Επομένως, προτείνεται όπως δίνεται ένα βασικός μισθός σε όλους τους ερευνητές, στον οποίο θα μπορούσαν να στηρίζονται, αποτρέποντας να έχουν το αίσθημα της αβεβαιότητας που δεν τους αφήνει να ασχοληθούν παραγωγικά με την έρευνα. Σύμφωνα με τον Standing (2017) είναι αποδεδειγμένο πως οι άνθρωποι που έχουν ένα βασικό εισόδημα εργάζονται περισσότερο και όχι λιγότερο, και είναι περισσότερο παραγωγικοί.

Κλείνοντας, θα ήθελα να εστιάσω στο γεγονός ότι η Κύπρος έχει ένα τεράστιο πλούτο: Τη νέα γενιά επιστημόνων της. Αν τους αξιοποιήσει σωστά, προσφέροντας τους αξιοπρεπείς όρους εργασίας τότε θα έχει ένα μεγάλο όφελος στην οικονομική της ανάπτυξη καθώς η έρευνα και η καινοτομία είναι τομείς με υψηλή αναπτυξιακή προοπτική.

Η καλύτερη αξιοποίηση του ερευνητικού δυναμικού της χώρας θα πρέπει να αποτελεί προτεραιότητα για τα κυπριακά πανεπιστήμια και την κυβέρνηση γενικότερα, ούτως ώστε να αποφευχθεί το αυξανόμενο φαινόμενο της «διαρροής εγκεφάλων» (brain drain) των νέων επιστημόνων στο εξωτερικό ή της εγκατάλειψης του ακαδημαϊκού χώρου και της έρευνας.

10. Βιβλιογραφία

Διεθνή βιβλιογραφία

- Arimoto, A., & Teichler, U. (2013). *The Changing academic profession*. Springer.
- Brechelmacher, A., Park, E., Ates, G., Campbell, D. (2015). *The Rocky Road to Tenure – Career Paths in Academia*. In T. Fumasoli et al. (eds). *Academic Work and Careers in Europe: Trends, Challenges, Perspectives. The Changing Academy – The Changing Academic Profession in International Comparative Perspective*, Vol 12. Springer.
- Demetriades, M., & Roblendo, B. N. (2018). *RIO country report 2017: Cyprus*. JRC Science for Policy Report. doi:10.2760/8524.
- DG EPCD (2017). *National 'European research area' (ERA) roadmap for Cyprus 2016 - 2020*. Cyprus.
- Else, H. (2014). *Continental drift: Europe's young scientists least hopeful for future*. Times Higher Education. Retrieved from <http://search.ebscohost.com/login.aspx?direct=true&db=ehh&AN=94191161&site=ehost-live>
- EUR - Lex. *Research and Innovation*. Retrieved from https://eur-lex.europa.eu/summary/chapter/research_innovation.html?locale=el&root_default=SUM_1_CODED%3D27
- Eurobarometer. (2008). *Qualitative study on the image of science and the research policy of the European Union*. European Commission.
- European Commission. (2017). *Horizon 2020 work programme from 2018 to 2020*. Retrieved from <https://ec.europa.eu/programmes/horizon2020/en/news/horizon-2020-work-programme-2018-2020>
- European Commission. (2018). *Marie Skłodowska-Curie actions*. Retrieved from <https://ec.europa.eu/research/mariecurieactions/>
- Friesenhahn, I., & Beaudry, C. (2014). *The Global State of Young Scientists – Project Report and Recommendations*. Berlin: Akademie Verlag.
- Giddens, A. (2010). *Sociology*. Sixth edition. Cambridge: Polity.
- Horta, H. (2008). *Does competitive research funding encourage diversity in higher education?* Science and Public Policy 35(3), 146–158.
- Ioannou, G., & Stavrou S. (2016). *The deterioration of employment relations and working conditions in the academia*. Conference paper presented at Global Trends in Higher Education and Cyprus, KTOS Conference, 1st-2nd of December, Nicosia, Home for Cooperation.

- Levecque K., et al. (2017). *Work organization and mental health problems in PhD students*. Research Policy. Volume 46(4), 868-879. doi:10.1016/j.respol.2017.02.008
- Morse M. J, et al. (2002). *Verification strategies for establishing reliability and validity in qualitative research*. International Journal of Qualitative Methods.
- Neuman, W. L. (2014). *Social research methods: Qualitative and quantitative approaches*. Harlow: Pearson Education Limited.
- OECD (2015). *Frascati manual 2015: Guidelines for collecting and reporting data on research and experimental development*. Paris: OECD Publishing.
- Perovic, B. (2016). *Defining youth in contemporary national legal and policy frameworks across Europe*. Partnership between the European Commission and the Council of Europe in the field of youth. Retrieved from <https://pjp-eu.coe.int/documents/1017981/1668203/Analytical+paper+Youth+Age+Bojana+Perovic+4.4.16.pdf/eb59c5e2-45d8-4e70-b672-f8de0a5ca08c>
- Skakni, I., & McAlpine, L. (2017). *Post-PhD researchers' experiences: An emotionally rocky road*. Studies in Graduate and Postdoctoral Education, Vol. 8 Issue: 2, pp. 205 – 219. doi:10.1108/SGPE-D-17-00026
- Standing, G. (2011). *The Precariat*. London: Bloomsbury Academic.
- Standing, G. (2017). *What is the Precariat*. TEDxPrague. Retrieved from <https://www.youtube.com/watch?v=nnYhZCUYOxs>
- Standing, G. (2017). *Why everyone should have a basic income*. TEDxKlagenfurt. Retrieved from <https://www.youtube.com/watch?v=NNHAgXy5dxQ>
- Teichler, U. (2005). *Research on higher education in Europe*. European Journal of Education, 40(4), 447-469. doi:10.1111/j.1465-3435.2005.00239.x
- Teichler, U., & Hohle, A. E. (2013). *The work situation of the academic profession in Europe: Findings of a survey in twelve countries*. Springer Science & Business Media.
- Trimikliniotis, N., Stavrou, S., & Demetriou, C. (2016). *The reality of free movement for young european citizens migrating in times of crisis*. Cyprus National Report. On-the-move, Grant Agreement JUST/2014/RCIT/AG/CITI/7269, December, Nicosia.

Ελληνική βιβλιογραφία

- EUR – Lex. (2005). *Ευρωπαϊκή Χάρτα του Ερευνητή και κώδικας δεοντολογίας για την πρόσληψη ερευνητών*. Ανακτήθηκε από <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/TXT/?uri=CELEX:32005H0251&qid=1487483358184>
- EUR – Lex. (2007). *Προς έναν ευρωπαϊκό χώρο έρευνας*. Ανακτήθηκε από <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/TXT/?uri=LEGISSUM%3Aι23010>
- EUR - Lex. *Πράσινη Βίβλος - Ευρωπαϊκός Χώρος Έρευνας: Νέες προοπτικές*. Ανακτήθηκε από <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/TXT/?uri=celex%3A52007DC0161>
- EUR - Lex. *Προς έναν ζωντανό Ευρωπαϊκό Χώρο Έρευνας*. Ανακτήθηκε από http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/ALL/?uri=URISERV:2701_9
- Ευρωπαϊκή Επιτροπή. *Έρευνα και Καινοτομία*. Ανακτήθηκε από https://europa.eu/european-union/topics/research-innovation_el
- Ανοικτή βιβλιοθήκη. *Ευρωπαϊκή Χάρτα του ερευνητή*. Ανακτήθηκε από <http://www.openbook.gr/eyrwrpaiki-xarta-tou-ereyniti/>
- ΓΔ ΕΠΣΑ (2015). *Στρατηγική Έξυπνης Εξειδίκευσης για την Κύπρο*.
- Γερασιμοπούλου, Φ., Γκουσόπουλου, Α., Χουχούλης, Σ. (2015). *Οι κοινωνικές διακρίσεις και και ανισότητες στην εργασία*. Πτυχιακή εργασία. Τεχνολογικό εκπαιδευτικό ίδρυμα Δυτικής Ελλάδας.
- Γερμανικό Ινστιτούτο Οικονομικών Ερευνών. (2016). *Η έρευνα ως μοχλός ανάπτυξης της Ελληνικής Οικονομίας*. Διανέοσις - Οργανισμός Έρευνας και Ανάλυσης.
- Εθνικό Κέντρο Τεκμηρίωσης. (2016). *Το ευρωπαϊκό πρόγραμμα υποτροφιών Marie Sklodowska Curie actions και η σημασία του για τη σταδιοδρομία και την κινητικότητα των ερευνητών*. Ανακτήθηκε από <http://www.ekt.gr/el/events/invitations/19728>
- Εθνικό Κέντρο Τεκμηρίωσης. (2017). *Ευρωπαϊκά Προγράμματα για τη σταδιοδρομία ερευνητών και την επιστημονική αριστεία*. Ανακτήθηκε από <http://www.ekt.gr/el/magazines/features/21037>
- Εθνικό Κέντρο Τεκμηρίωσης. (2017). *Ημερίδα για τα 10 χρόνια του Ευρωπαϊκού Συμβουλίου Έρευνας*. Ανακτήθηκε από <http://www.ekt.gr/en/node/20695>
- Ευρωπαϊκή Επιτροπή. (2000). *Συμπεράσματα της Προεδρίας Ευρωπαϊκού Συμβουλίου της Λισαβόνας 23 και 24 Μαρτίου 2000*.
- Ευρωπαϊκή Επιτροπή. (2010). *Ευρώπη 2020: Η Επιτροπή προτείνει νέα οικονομική στρατηγική για την Ευρώπη*.
- Ευρωπαϊκή Επιτροπή. (2011). *Άρση των φραγμών στην έρευνα - διαβούλευση για τον Ευρωπαϊκό Χώρο Έρευνας*. Ανακτήθηκε από http://europa.eu/rapid/press-release_IP-11-1025_el.htm

Ευρωπαϊκή Επιτροπή. (2014). *Έρευνα και Καινοτομία*. Λουξεμβούργο: Υπηρεσία Εκδόσεων της Ευρωπαϊκής Ένωσης. doi: 10.2775/7394.

Ευρωπαϊκή Επιτροπή. (2018). *Νέο θεματολόγιο για την έρευνα και την καινοτομία: Η ευκαιρία της Ευρώπης να διαμορφώσει το μέλλον*. Ανακτήθηκε από http://europa.eu/rapid/press-release_IP-18-3736_el.htm

Ευρωπαϊκή Επιτροπή. *Χρηματοδοτήσεις της ΕΕ*. Ανακτήθηκε από https://europa.eu/european-union/about-eu/funding-grants_el

Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο. (2004). *Η στρατηγική της Λισαβόνας: μια πιο ανταγωνιστική Ευρώπη με περισσότερες και καλύτερες θέσεις εργασίας*. Ανακτήθηκε από <http://www.europarl.europa.eu/highlights/el/1001.html>

Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο. (2017). *Πολιτική για την Έρευνα και την Τεχνολογική Ανάπτυξη*. Ανακτήθηκε από http://www.europarl.europa.eu/atyourservice/el/displayFtu.html?ftuId=FTU_5.9.6.html

Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο. (2017). *Πολιτική για την Καινοτομία*. Ανακτήθηκε από http://www.europarl.europa.eu/atyourservice/el/displayFtu.html?ftuId=FTU_5.9.7.html

Ίδρυμα Προώθησης Έρευνας. (2014). *Ετήσια έκθεση 2014*.

Ίδρυμα Προώθησης Έρευνας. (2015). *Ορίζοντας 2020*.

Ίδρυμα Προώθησης Έρευνας. (2016). *Αποτελέσματα για τη συμμετοχή της Κύπρου στο Πρόγραμμα Ορίζοντας 2020 - Το πρόγραμμα πλαίσιο για έρευνα και καινοτομία της Ευρωπαϊκής Ένωσης 2014 - 2020*. Ανακτήθηκε από <https://bit.ly/2x5fMnd>

Ίδρυμα Προώθησης Έρευνας. (2016). *Αποτελέσματα κυπριακής συμμετοχής στο Πρόγραμμα Ορίζοντας 2020*.

Ίδρυμα Προώθησης Έρευνας. (2017). *Προγράμματα Πλαίσιο για Έρευνα και Τεχνολογική Ανάπτυξη της ΕΕ*. Ανακτήθηκε από <http://www.research.org.cy/el/προγράμματα-πλαίσιο-για-έρευνα-και-τεχνολογική-ανάπτυξη-της-εε>

Ίδρυμα Προώθησης Έρευνας. (2018). *Ετήσια έκθεση 2015 - 2016*.

Ίδρυμα Προώθησης Έρευνας. *Πρόγραμμα «Ορίζοντας 2020»*. Ανακτήθηκε από <https://bit.ly/2Llgorl>

Ιωσηφίδης, Θ. (2008). *Ποιοτικές μέθοδοι έρευνας στις κοινωνικές επιστήμες*. Αθήνα: Κριτική.

Μητσός, Α. (2007). «*Η Ερευνητική Πολιτική της Ευρωπαϊκής Ένωσης*» στο «*Νέα Ευρωπαϊκή Ένωση, Οργάνωση και Πολιτικές 50 Χρόνια*», Ν. Μαραβέγιας και Μ. Τσινισιζέλης (επιμ.). Αθήνα: Εκδόσεις Θεμέλιο.

Οργανισμός Νεολαίας Κύπρου. (2017). *Στρατηγική για τη Νεολαία*.

Πανεπιστήμιο Κύπρου. (2015). *Συμμετοχή Πανεπιστημίου Κύπρου σε ERC*. Ανακτήθηκε από https://www.ucy.ac.cy/pr/documents/Press_Releases/2015/March/ERC_.pdf

Πανεπιστήμιο Κύπρου. (2017). *Ευρωπαϊκή χρηματοδότηση ύψους 1.5 εκατ. ευρώ στο Πανεπιστήμιο Κύπρου για έρευνα για τον αυτισμό*.

Στατιστική Υπηρεσία. (2015). *Νεότερα Στοιχεία: Η Ερευνητική Δραστηριότητα στην Κύπρο, 2015*. Ανακτήθηκε από <http://www.mof.gov.cy/mof/cystat/statistics.nsf/All/E322DB3AEB9A16B5C225815D00316CDF?OpenDocument&sub=1&sel=1&e=&print>

Σύκας, Ν. (2017). *Το αντίδοτο στις οικονομικές και κοινωνικές ανισότητες*. Ανακτήθηκε από https://www.huffingtonpost.gr/nikos-sykas/to-antidoto-stis-oikonomikes-kai-koινωνikes-anisotites_b_17907232.html

Συμεού, Λ. (2006). *Εγκυρότητα και Αξιοπιστία στην Ποιοτική Έρευνα*. 9ο Συνέδριο Παιδαγωγικής Εταιρείας Κύπρου.

Τζαφέα, Ο. (2017). *Κοινωνικές ανισότητες στην ανώτατη εκπαίδευση: Οι εμπειρίες των φοιτητών από τις σπουδές στο Πανεπιστήμιο*. Διδακτορική Διατριβή. Εθνικό Αρχείο Διδακτορικών Διατριβών.

Χρυσομαλλίδης, Χ. (2013). *Η έρευνα και τεχνολογία στην Ελλάδα, ως εργαλείο εξόδου από την κρίση: Θέση ουσίας ή κενού περιεχομένου?* Παρατηρητήριο για την κρίση, ΕΛΙΑΜΕΠ.

Χρυσομαλλίδης, Χ. (2013). *Συγκρότηση και εξέλιξη μιας ευρωπαϊκής δημόσιας πολιτικής: Η περίπτωση της έρευνας και τεχνολογίας*. Διδακτορική Διατριβή. Εθνικό Αρχείο Διδακτορικών Διατριβών.

11. Παράρτημα

Παρουσίαση σε ακαδημαϊκό συνέδριο

Ένα μέρος της έρευνας παρουσιάστηκε στο 3^ο Συνέδριο Κοινωνιολογίας της Εκπαίδευσης «Δημόσια και Ιδιωτική Εκπαίδευση» το οποίο διεξήχθη στο Ευρωπαϊκό Πανεπιστήμιο Κύπρου στις 27 – 28 Απριλίου 2018. Η παρουσίαση έγινε από την Αθανασία Κωνσταντίνου και είχε τίτλο «Δυνατότητες για ερευνητική σταδιοδρομία στην Κύπρο: Οι εμπειρίες των νέων ερευνητών από τα Δημόσια και Ιδιωτικά Πανεπιστήμια».